

มานุษยวิทยา 'ร่วมสมัย'

สายธารความคิดมานุษยวิทยาสากล
สู่มานุษยวิทยาไทย

Foucault

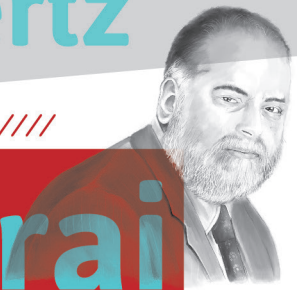
Levi-Strauss

Clifford Geertz

Bourdieu

Appadurai

นิทรรศการ “มานุษยวิทยา พัฒนา-กาล”

สายธารความคิดมานุษยวิทยาสากลสู่มานุษยวิทยาไทย

เนื้อหา : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ดำรงพล อินทร์จันทร์

ออกแบบ

และศิลปกรรม : พิสุทธิ ศรีหมอก

อำนวยการผลิต : ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ปีที่พิมพ์ : 2562

จัดพิมพ์โดย ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

20 ถนนบรมราชชนนี เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170

โทรศัพท์ 0-2880-9429 www.sac.or.th

สารบัญ

บทนำ	4
โคลด เลวี-สเตราส์	6
มิเชล ฟูโกต์	18
ปีแอร์ บูร์ดิเยอ	32
คลิฟฟอร์ด เจมส์ เกียร์ช	40
อรชุน อัมปาณูริย	50
แนวคิดนักมานุษยวิทยาสากล ในงานวิชาการไทย	60
บทส่งท้าย	70

บทนำ

โลกตะวันตกมีนักคิดทางสังคมร่วมสมัยซึ่งมีชื่อเสียงเป็นปรมาจารย์ทางมานุษยวิทยา ทำงานเขียนทางชาติพันธุ์วรรณาผลิตลูกศิษย์นักมานุษยวิทยา ตลอดจนผลงานเชิงประจักษ์อย่างเด่นชัด เป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการมานุษยวิทยาไทย กอปรกับคณาจารย์ทางวิชาการที่ได้รับความนิยมต่อกรอ้างอิงในปัจจุบันหลายท่าน นิทรรศการ “มานุษยวิทยาร่วมสมัย : สายธารความคิดมานุษยวิทยาสากลสู่มานุษยวิทยาไทย” เลื่อนำเสนอประวัติและผลงานของนักมานุษยวิทยาสามคน ได้แก่ โคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Levi-Strauss, 1908-2009) คลิฟฟอร์ด เจมส์ เกียร์ซ (Clifford James Geertz, 1926-2006) และ อรุณ อับปาดูราย (Arjun Appadurai, 1949-ปัจจุบัน)

นอกจากนั้นยังกล่าวถึงนักคิดชาวฝรั่งเศสอีก สองคน ได้แก่ มิเชลฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) และ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu, 1930-2002) ด้วยผลงานทางวิชาการของทั้งสองส่งผลต่อแนวความคิดทฤษฎีหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) และหลังสมัยใหม่ (Postmodernism) ของนักวิชาการและนักศึกษามานุษยวิทยาไทยอย่างกว้างขวาง

มานุษยวิทยาร่วมสมัยจึงเป็นสายธารความคิดจากมานุษยวิทยาสากล นักคิดทางสังคม สู่มานุษยวิทยาไทยในปัจจุบัน

โคลด
เลวี-สเตราส์

1908-2009

Claude
Levi-
Strauss

บิดาของมานุษยวิทยาสมัยใหม่
นักคิดสำนักโครงสร้างนิยมและมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง
(Father of Modern Anthropology: Structuralism and Structural
Anthropology)

โคลด เลวี-สเตราส์ (Claude Levi-Strauss, 1908-2009) หนึ่งในนักมานุษยวิทยาคนสำคัญแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20 บุคคลที่นำแนวคิดทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) อันมีอิทธิพลมาจากหลักทางภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง ความคิดของเลวี-สเตราส์ส่งอิทธิพลต่อมุมมองต่อรูปแบบวัฒนธรรมอื่น ๆ ต่างออกไปจากเดิม

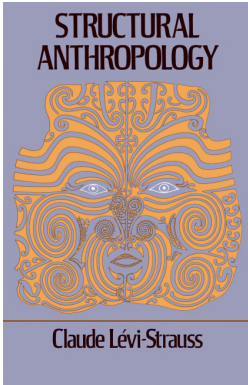
เขาได้รับขนานนามว่า “บิดาของมานุษยวิทยาสมัยใหม่” (Father of modern anthropology) ร่วมกับ ฟรานซ์ โบแอส (Franz Boas, 1858-1942) และเจมส์ เฟรเซอร์ (Sir James George Frazer, 1854-1941)

ช่วงคริสต์ทศวรรษ 1950 เลวี-สเตราส์ ผลิตผลงานชิ้นสำคัญจำนวนมาก เขาได้ใช้ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่นและนิทานปรัมปรามาเป็นเครื่องมือแสดงให้เห็นว่า แม้มนุษย์ในทุกสังคมจะมีแบบแผนทางพฤติกรรมและความคิดร่วมกัน แต่พฤติกรรมของมนุษย์เหล่านั้นก็วางอยู่บนพื้นฐานของระบบตรรกะที่แตกต่างหลากหลายกันไปในแต่ละสังคม ข้อเสนอดังกล่าวได้ท้าทายระบบคิดของโลกตะวันตกที่เห็นว่า วัฒนธรรมยุโรปหรือตะวันตกมีเอกลักษณ์และมีความสูงส่งกว่าวัฒนธรรมอื่น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดต่อต้านลัทธิอาณานิคมที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว

โครงสร้างนิยมและมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง

Structuralism and Structural Anthropology

/ Structural Anthropology

ภาพ 1.1

หนังสือเรื่อง “Structural Anthropology” ค.ศ.1963 จัดพิมพ์ครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ.1958 ในชื่อว่า “Anthropologie structurale” ต่อมาแปลภาษาอังกฤษและตีพิมพ์ในค.ศ.1963 เป็นหนังสือรวมบทความของเลวี-สเตราส์ที่เผยแพร่ในช่วงค.ศ.1944–1957 ในด้านมานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ และภาษาศาสตร์

สำนักคิดฝรั่งเศสเริ่มปรากฏแนวคิดโครงสร้างนิยมขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1930-1970

เลวี-สเตราส์ ศึกษาสังคมของชนเผ่าพื้นเมืองในทวีปอเมริกาใต้ นำไปสู่ การทำความเข้าใจรูปแบบวัฒนธรรม และการจัดระเบียบทางสังคม ระบบความเชื่อ ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นำการประกอบพิธีกรรมกับ โครงสร้างสังคม จากอิทธิพลของความเชื่อในพลังเหนือธรรมชาติ (supernatural power) ของชนพื้นเมือง

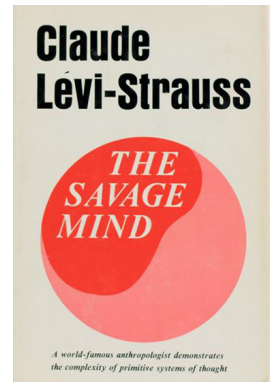
ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและรูปแบบการจัดระเบียบทางสังคมในแต่ละภูมิภาค เปรียบเทียบระบบการแต่งงานข้ามกลุ่มและระบบภาษา เกิดขึ้นพร้อมกัน นำไปสู่การสร้างสังคม

เลวี-สเตราส์ ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างมานุษยวิทยาและภาษาศาสตร์ที่ควรศึกษาร่วมกันเพื่อสร้างภาพความเข้าใจต่อสังคมยิ่งขึ้น

ความเกี่ยวข้องระหว่างตำนานและพิธีกรรม มีรูปแบบที่ไม่จำกัดขอบเขตในสังคมเดียวกันนั้น หากแต่สัมพันธ์กับบริบททางด้านความเชื่อและพิธีกรรมของสังคมที่อยู่รอบข้างอีกด้วย

รูปแบบความเชื่อและพิธีกรรมจึงมีความคล้ายคลึงกันเฉกเช่นเดียวกับโครงสร้างทางภาษา

/ The Savage Mind

The Savage Mind (1966) แปลจาก “La Pensée sauvage”(1962) ฉบับภาษาฝรั่งเศส และตีพิมพ์อีกหลากหลายภาษา เช่น เยอรมัน อิตาลี สเปน เป็นต้น

ภาพ 1.2

“มนุษย์ในทุกสังคมทั้งชนพื้นเมือง หรือผู้มีอารยะ ต่างก็มีศักยภาพทางสติปัญญาเฉกเช่นเดียวกัน หากแตกต่างเพียงกระบวนการทัศนความคิด ดังนั้นทุกสังคมต่างมีความเท่าเทียม มิได้มีสังคมใดเหนือกว่ากัน”

หนึ่งในผลงานช่วงเริ่มแรกของมานุษยวิทยาเชิงโครงสร้าง (Structural Anthropology) และมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการศึกษาภาคสนามทางมานุษยวิทยา รวมไปถึงยังส่งผลต่อแนวคิดหลังโครงสร้างนิยม (Post-structuralism) เช่น บทความเรื่อง “Structure, Sign, and Play in the Discourse of the Human Sciences” ของฌาคส์ แดร์ริดา (Jacques Derrida, 1930-2004) และ “Capitalism and Schizophrenia” ของ ฌีแยส์ เดอเลอซ (Gilles Deleuze, 1925-1995) และปีแอร์-เฟลิกซ์ กัวตารี (Pierre-Félix Guattari, 1930-1992) อีกด้วย

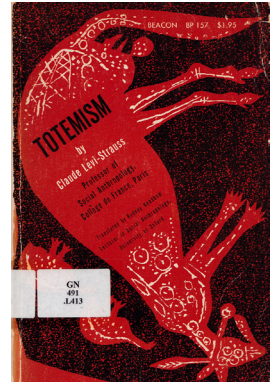
เลวี-สเตราส์ ประยุกต์แนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์เชิงโครงสร้าง เพื่อยืนยันว่ามนุษย์ใช้ภาษาและความเชื่อในการสร้างความหมาย ภาษาที่อยู่ภายใต้ความคิดของมนุษย์เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการสร้างความหมาย มากกว่าการเรียนรู้สิ่งที่เป็นรูปธรรม ถึงแม้ภาษามีอาจถ่ายทอดได้ แต่มนุษย์มีศักยภาพทางปัญญา สามารถสร้างความหมายในระดับลึกของจิตใต้สำนึก ตรึงในความคิดของมนุษย์ ชนพื้นเมืองก็มีการรับรู้เฉกเช่นเดียวกันเพียงแต่มีการถ่ายทอดในรูปแบบที่ต่างกัน

วัฒนธรรมของชนพื้นเมืองที่มีระบบความเชื่อศาสนา ขนบประเพณี ท้องถิ่นและตำนานปรัมปรา แสดงกระบวนการที่ศรัทธาคิด ความเชื่อ สัญญา และภาษา โดยโต้แย้งทฤษฎีแนวคิดทางด้านมานุษยวิทยาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ที่ว่าด้วยสังคมที่ได้รับการจัดระบบระเบียบจะส่งผลต่อระบบความคิดและความเชื่อของมนุษย์ ระบบดังกล่าวเป็นผลจากการกระบวนการรับรู้สภาพแวดล้อมหรือสิ่งที่เป็นรูปธรรมรอบตัวของมนุษย์ เมื่อมนุษย์เริ่มเข้าใจถึงบริบทที่แวดล้อมตน ก็จะทำให้เกิดความหมายเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในสังคม ซึ่งสะท้อนมาอย่างชัดเจนที่สุดในรูปของภาษาของชนเผ่าพื้นเมืองซึ่งมิได้มีภาษาเขียน จึงถูกจัดอยู่ในสังคมแบบไร้อารยะ (uncivilized society)

Totemism : ระบบสัญลักษณ์

/ Totemism

หนังสือเรื่อง “Totemism” (1963) “Totemism” ถูกตีพิมพ์ขึ้นเป็นครั้งแรกชื่อ “Le Totemisme aujourd'hui” (1962) ในฉบับภาษาฝรั่งเศส ต่อมาพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษครั้งแรก เมื่อ ค.ศ. 1963

ภาพ 1.3

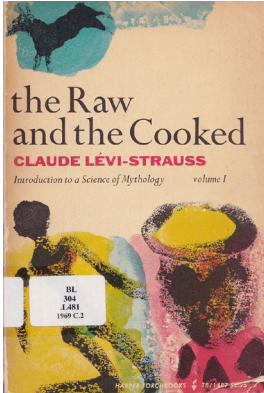
เลวี-สเตราส์ อธิบาย “Totemism” จากสัญลักษณ์สัตว์ที่ปรากฏอยู่ในระบบความเชื่อของชนพื้นเมือง เพื่ออธิบายถึงโครงสร้างความคิดที่ซับซ้อนของมนุษย์ ได้แย้งทฤษฎีระบบสัญลักษณ์ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ว่าการเคารพบูชาสัญลักษณ์มีความหมายเหมือนกันในหลายพื้นที่ เลวี-สเตราส์ ศึกษาถึงความแตกต่างของระบบสัญลักษณ์ของชนพื้นเมืองแต่ละพื้นที่ ทั้งทวีปอเมริกาและออสเตรเลีย

ภายใต้แนวคิดโครงสร้างนิยมวิเคราะห์ระบบสัญลักษณ์ว่า การแสดงออกทางสัญลักษณ์คือการนำเสนอเชิงรูปธรรม เพื่อจำแนกสิ่งที่พบตามธรรมชาติมาเชื่อมโยงกับระบบความเชื่อของตน แต่ละสังคมล้วนคล้ายคลึงและแตกต่างกันตามบริบทของสังคมนั้น ๆ

กินดิบ - ประงสุก : ธรรมชาติ - วัฒนธรรม

The Raw and the Cooked: Nature and Culture

/ The Raw and the Cooked

ภาพ 1.4

“The Raw and the Cooked” เป็นหนึ่งในผลงานของ โคลด เลวี-สเตราส์ที่มีความสำคัญยิ่งทางมานุษยวิทยา โดยนำตำนานนิทานปรัมปรามาศึกษาหาความสัมพันธ์ทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่ปรากฏในความคิดของมนุษย์

จากตำนานเรื่องเล่าของชนเผ่าพื้นเมืองในแถบทวีปอเมริกาใต้ ประหนึ่งระบบโครงสร้างเชิงภาษา เลวี-สเตราส์ประยุกต์แนวคิดทางภาษาศาสตร์ของแฟร์ดินองด์ เดอ โซซูร์ (Ferdinand de Saussure, 1857-1913) และโรมัน จาคอบสัน (Roman Jakobson, 1896-1982) มาใช้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างธรรมชาติและวัฒนธรรมในความคิดมนุษย์ผ่านเรื่องราวตำนานปรัมปรา เป็นการจัดประเภทแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) ผ่านการประกอบอาหาร เช่น การกำหนดว่าสิ่งใดกินได้ กินไม่ได้ แหล่งอาหาร การปรุงสุกและกินดิบ อาหารในพิธีกรรม เป็นต้น

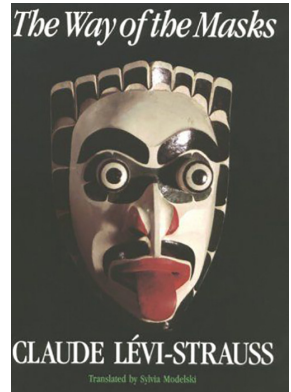
การประกอบอาหารเป็นรูปแบบของกฎระเบียบที่ส่งผ่านมนุษย์ในสังคม เป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ต่อธรรมชาติและวัฒนธรรม

วิถีแห่งหน้ากาก

The Way of the Masks

/ The Way of the Masks

หนังสือเรื่อง “The Way of the Masks” (1982) ในชื่อภาษาฝรั่งเศสว่า “La Voie des masques” (1972) มุ่งเน้นทางด้านศิลปะ สะท้อนความสำคัญของผลงานศิลปะต่อวงการศึกษา

ภาพ 1.5

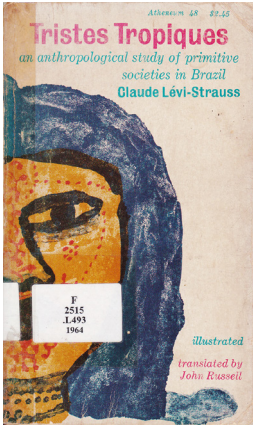
“Swaihwe” หน้ากากของชนพื้นเมืองอเมริกันในแถบตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปอเมริกา เมื่อเปรียบเทียบกับเชื่อมโยงถึงชนพื้นเมืองแถบรัฐอะแลสกาและแคลิฟอร์เนียของประเทศสหรัฐอเมริกาโดยยึดแบบแผนเชิงโครงสร้างนิยมจัดระบบและจำแนกหลักฐานในแต่ละพื้นที่ พบว่าความเชื่อมโยงระหว่างชนเผ่าที่มีสภาพแวดล้อมห่างไกลกัน ทว่ากลับมีรูปแบบทางวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน เช่น รูปแบบการตกแต่งหน้ากากที่มีความคล้ายคลึงกัน รวมไปถึงตำนาน ประเพณี พิธีกรรม และศิลปะอีกด้วย

หน้ากากมีความสำคัญต่อการศึกษาสังคมวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองอเมริกัน

ในงานพิธีกรรม หน้ากาก “Swaihwe” ถูกส่งผ่านกลุ่มคนชั้นสูงของชนพื้นเมืองจากการแต่งงานระหว่างกลุ่ม ด้วยเชื่อว่าจะนำมาซึ่งโชคลาภและความเจริญ พบตำนานที่สืบทอดกันมาเพื่อควบคุมสังคม หน้ากากแต่ละแบบมีความเชื่อมโยงกันและกันสะท้อนจากรูปแบบการตกแต่งและตำนานนิทานปรัมปรา

Tristes Tropiques : บันทึกโลก ชีวิต และความทรงจำของนักมานุษยวิทยา

/ Tristes Tropiques

ภาพ 1.6

หนังสือเรื่อง “Tristes Tropiques” เขียนโดย โคลด เลวี-สเตราส์ ถูกจัดพิมพ์เป็นครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1955 ได้รับการแปลและตีพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ในชื่อ “Sad Tropics” เมื่อ ค.ศ. 1961

บันทึกความทรงจำของโคลด เลวี-สเตราส์ ในช่วงที่อาศัย ณ ประเทศบราซิล ระหว่าง ค.ศ.1935–1939 ว่าด้วยชีวิตการเดินทางและการศึกษาทางมานุษยวิทยาในหลากหลายบริบท

บันทึกการเดินทางสะท้อนแง่มุมหลากหลาย ทั้งมานุษยวิทยา สังคมวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ และสถาปัตยกรรม ประสบการณ์ของเลวี-สเตราส์สอดแทรกแง่มุมต่างๆ ตั้งแต่ช่วงแรกของการเดินทางสะท้อนถึงบริบทสังคมโลกในห้วงเวลานั้น รวมถึงบอกเล่าเรื่องราวความหลงใหลในการศึกษาทางมานุษยวิทยา และประสบการณ์ในช่วงดำรงตำแหน่งอาจารย์พิเศษที่มหาวิทยาลัยเซาเปาโล (University of São Paulo) เมืองที่มีการเติบโตทางอุตสาหกรรมสูง หากมีความความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่สูงเช่นกัน

การออกสำรวจภาคสนามเพื่อศึกษาชนพื้นเมืองในบราซิล เลวี-สเตราส์ อธิบายวัฒนธรรม รูปแบบวิถีชีวิต ความเชื่อ พิธีกรรม และรูปแบบพื้นที่อยู่อาศัย ของในแต่ละกลุ่ม เช่น Kadiweu Bororo Nambikwara และ Tupi – Kawahib เป็นต้น

ในช่วงท้ายของหนังสือเล่มนี้ เลวี-สเตราส์ บรรยายถึงประสบการณ์ จากการเดินทางและสอดแทรกด้วยแง่มุมที่หลากหลาย เช่น รสนิยมทาง ดนตรี บทกวีและละคร ศาสนา และมานุษยวิทยา

Figure 7 Myths about meat, fire, and tobacco

“ ฉัน นักมานุษยวิทยาเชื่อว่า วิถีชีวิตและค่านิยมของเราที่เราเชื่อว่าจะไม่ได้เป็นเพียงวิถีชีวิตและค่านิยมที่เป็นไปเท่านั้น พวกเขา (นักมานุษยวิทยา) พยายามพิสูจน์ว่าวิถีชีวิตอื่นๆ ระบบค่านิยมอื่นๆ เปิดโอกาสให้สังคมมนุษย์เข้าถึงความสุขและยังคงดำเนินชีวิตต่อไป ดังนั้น มานุษยวิทยาเรียกร้องให้เราตั้งคำถามกับตัวเอง โดยการเรียนรู้ที่จะปฏิบัติต่อความคิดของเรา เคารพวิถีชีวิตอื่นๆ ทำให้เราประหลาดใจ ตื่นตกใจหรือรังเกียจวิถีการอื่นๆ ”

.....

“ ความใคร่รู้และความเคารพที่นักมานุษยวิทยาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมอันโดดเด่น เป็นสาระสำคัญของวิธีการทางมานุษยวิทยา ”

โคลด เลวี-สเตราส์

(Anthropology Confronts the Problems of
the Modern World)

มิเชล ฟูโกต์

1926-1984

Michel
Foucault

มิแช็ล ฟูโกต์ นักคิดที่มีคุณูปการอย่างสูงต่อวงการสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา มิแช็ล ฟูโกต์เป็นทั้งนักปรัชญา นักทฤษฎีสังคม และนักวิจารณ์วรรณกรรมฝรั่งเศส เขาได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยแห่งฝรั่งเศส (Collège de France) ซึ่งถือเป็นเกียรติยศสูงสุดทางวิชาการของฝรั่งเศส

ฟูโกต์เป็นบุตรชายของนายแพทย์ชื่อดังผู้เป็นที่นับหน้าถือตาอย่างมากในกรุงปารีส พ่อของเขาเป็นคนชอบใช้กำลังกับคนรอบข้างอยู่บ่อยครั้ง ไม่เว้นแต่กับบุตรชายของตนเอง แม้ฟูโกต์จะเป็นคนฉลาดปราดเปรื่องอยู่แล้วแต่ก็มีวัยโดนกดดันจากครอบครัวทุกด้าน ไม่เว้นแต่เรื่องความรัก ว่ากันว่าฟูโกต์มีรสนิยมรักเพศเดียวกัน แต่ไม่สมหวัง จนเขาคิดค่าตัวตาย เขาเข้ารับการรักษาทางจิตเวชจนอาการทุเลาลง เขาหนีออกจากฝรั่งเศสเพราะทนอยู่ในสังคมนั้นไม่ไหว เนื่องจากเป็นคนมีอิสระทางความคิดสูงและมีจุดมุ่งหมายในชีวิตคือการหาเสรีภาพที่แท้จริงให้แก่ตนเองและผู้อื่น จึงยอมไปดำรงตำแหน่งเล็กๆ ในประเทศสวีเดน ฟูโกต์ยังคงพยายามหาเสรีภาพในชีวิตต่อการตื่นเต้นถึงขีดสุด ทดลองใช้สารเสพติดและมีเพศสัมพันธ์ที่รุนแรง กระทั่งเสียชีวิตลงก่อนอายุ 60 ปี ด้วยโรคเอดส์ที่ได้รับจากสถานบันเทิงทางเพศในซานฟรานซิสโก

คณาจารย์ที่ มิเชล ฟูโกต์ มีต่อวงการมานุษยวิทยา

มิเชล ฟูโกต์ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับความ
ความรู้ (power/knowledge) และวาทกรรม (discourse) ซึ่งเป็นเครื่องมือ
ควบคุมสังคม

“อำนาจ” มิใช่การแสดงออกที่ชัดเจนอย่างชัดเจน หากแฝงเร้นใน
องค์ความรู้และการควบคุมชีวิตประจำวันของคนผ่านทางกระบวนการ
สร้างบรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคม อำนาจนี้จึงเป็นสิ่งที่ติดตัวคนที่
รับรู้ไปได้ทุกที่

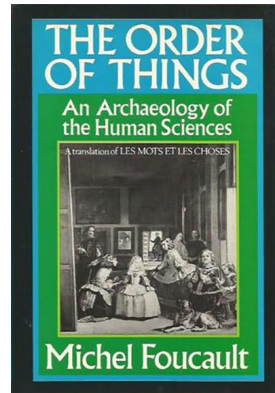
ฟูโกต์ กลายมาเป็นเสาหลักสำคัญที่ใช้ในการวิเคราะห์ ทำความ
เข้าใจความซับซ้อนของชีวิตทางสังคมสมัยใหม่ โดยนำเอาการตีความของ
เขาในเรื่อง “วาทกรรม” (Discourse) ใช้ในการวิเคราะห์ร่างกาย (body)
อัตลักษณ์ (identity) อัตวิสัย (subjectivity) ศีลธรรม (moral) จริยธรรม
(ethics) และเทคโนโลยีที่ใช้ในการปกครองคนในสังคม

นอกจากนี้ฟูโกต์ยังเป็นนักปราชญ์คนสำคัญของโลกที่ช่วยปลดปล่อย
ความคิดของคนในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้เป็นอิสระจากขอบเขต กฎเกณฑ์
ต่างๆ ส่งผลต่อปัญญาชนทั่วโลกไม่เพียงทางมานุษยวิทยาเท่านั้น ความคิด
ของฟูโกต์ยังส่งผลต่อคนต่ำต้อยด้อยสิทธิ์ ผู้ใช้แรงงาน ชาวนา ผู้หญิง
กลุ่มคนที่ถูกกดทับ เช่น เด็ก คนแก่ คนไข้ นักโทษ กลุ่มเกย์ เลสเบี้ยน คนจน
คนจร ชาวสลัม คนพิการ รวมทั้งต่อการต่อสู้ของประชากรทั้งหมดใน
ประเทศอดีตอาณานิคม (post colonials)

The order of things: An archaeology of the human sciences

/ The order of things: An archaeology of the human sciences

Foucault, Michel. (1966). The order of things: an archaeology of the human sciences. Translation of Les mots et les choses. Translated by Pantheon Books. New York: A division of random house. หนังสือเล่มนี้ ถูกตีพิมพ์ครั้งแรกในช่วงเดือนเมษายนของ ค.ศ.1966 ภายใต้ชื่อ “Les mots et les choses: Une archéologie des sciences humaines”

ภาพ 2.1

ความเป็นมาของศาสตร์ที่มองว่ามนุษย์เป็นวัตถุแห่งการศึกษา ฟูโกต์ เรียกวิธีการศึกษานี้ “การขุดค้นหรือโบราณคดี” (archaeology) เป็นการสำรวจเอกสารชั้นต่างๆ เพื่อค้นหาโครงสร้างความคิดของแต่ละยุคสมัย โครงสร้างที่ว่านี้เรียกว่า “กรอบความรู้” หมายถึงกรอบที่กำกับขอบเขตของ ความรู้ ความเชื่อ ความเข้าใจ และวิธีคิดต่อสรรพสิ่งในยุคหนึ่งๆ ที่เรียกโดยรวมว่าเป็น “วาทกรรม” ของผู้คนในยุคนั้นๆ ที่จะหยิบยื่นความหมายและการให้คุณค่าแก่สิ่งต่างๆ

วิทยาศาสตร์ของมนุษย์ (The Human Sciences) เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาและก้าวหน้าอย่างรวดเร็วจนไม่สามารถคาดการณ์ได้ว่าสิ่งใดจะเกิดขึ้นอีกบ้าง บรรทัดฐาน กฎระเบียบ และระบบของสังคมกลายเป็นฐานโครงสร้างวิทยาศาสตร์ของมนุษย์ ทุกอย่างล้วนสัมพันธ์กันระหว่างวิทยาศาสตร์ของมนุษย์กับประวัติศาสตร์ สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของชีวิต การทำงาน และภาษาที่มนุษย์พบเจอ คิดค้น และเป็นผลจนทุกวันนี้ ประสบการณ์ที่ว่าเป็นสิ่งที่ถ่ายทอดผ่านทางภาษา แต่การหา “ภาษา” จากหนังสือฉบับนั้นบางครั้งก็ไม่สามารถสร้างประสบการณ์ให้กับเราได้อย่างที่เราประสบด้วยตนเอง

Las meninas ภาพวาดของ Diego Velázquez
ใน ค.ศ. 1656

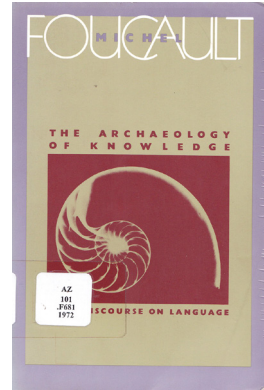
“Las meninas” หรือ “ศักดิ์ศรีของสาวใช้” พูโกต์พยายามอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งของกับสิ่งที่พวกเขาใช้เรียกตามแบบวิธีของพูโกต์ และรูปแบบการทำงานของความสัมพันธ์ในองค์ความรู้ทางศิลปะแบบคลาสสิกหรือที่คล้ายคลึงกัน

ภาพ 2.2

โบราณคดีแห่งความรู้และวาทกรรมทางภาษา

The archaeology of knowledge and the discourse on language

/ The archaeology of knowledge and the discourse language

Foucault, Michel. (1972). The archaeology of knowledge and the discourse on language. Translation of L'ordre du discours. Translated by A.M. Sheridan Smith. New York: Pantheon Books.

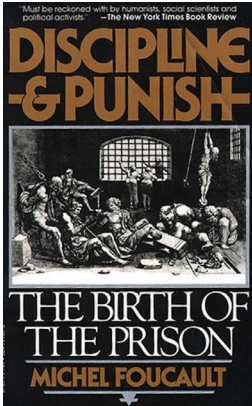
ภาพ 2.3

ฟูโกต์อภิปรายถึงวิถีทางเลือกในการศึกษาสืบสาวที่เรียกว่า “วิธีการทางโบราณคดี” เพื่อทำความเข้าใจอาณาเขตของการศึกษาที่เคยถูกละเลยไป มุ่งประเด็น “วาทกรรม” “ปฏิบัติการและความสัมพันธ์ของวาทกรรม วิธีการสื่อสารด้วยภาษารูปแบบต่างๆ ทั้งการพูด การเขียน สื่อประเภทภาพ ภาษากิริยาท่าทาง ฯลฯ มีอำนาจแฝงอยู่ในระบบภาษาเหล่านั้นที่คอยควบคุมว่า สิ่งใดถูก-ผิดในสังคม ในเชิงโบราณคดี วาทกรรมจะเปรียบเสมือนกฎแห่งการก่อตัว กฎเกณฑ์และวิถีแห่งการจัดระบบความคิดภายใต้การก่อร่างของความรู้บางประการและเป็นกฎที่หลุดเลื้อยจากความตระหนักรู้ของนักวิทยาศาสตร์แต่กลับเป็นส่วนพื้นฐานสำคัญในการสร้างความรู้และวาทกรรมทางวิทยาศาสตร์นั่นเอง

วินัยและการลงทัณฑ์ : จุดกำเนิดของทัณฑสถาน

Discipline and punish: The birth of the prison

/ Discipline and punish: The birth of the prison

ภาพ 2.4

Foucault, Michel. (1975). Discipline and punish: The birth of the prison. Translation of Surveiller et punir: Naissance de la prison. Translated by Alan Sheridan. New York: Random House.

ความสำคัญของ “อำนาจ” และการแสดงอำนาจผ่านทางการลงโทษ ผู้กระทำผิดในรูปแบบต่างๆ แสดงให้เห็นว่า การลงโทษผู้กระทำผิดนั้นมี วิวัฒนาการมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงปัจจุบัน สมัยก่อน การลงโทษทางร่างกายจะมุ่งเน้นไปที่ความเจ็บปวดทรมานจนเรียกว่าเป็น “การลงโทษที่ดิบเถื่อน” วิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบันสู่การลงโทษในเชิงวิทยาศาสตร์ที่มีได้ มุ่งทรมานทางร่างกายเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการทรมานทางจิตวิญญาณ หรือทางจิตใจด้วย จุดประสงค์มิใช่เพื่อให้ผู้กระทำผิดเหล่านั้นตายแต่ต้องการ ให้ทุกข์ทรมานหรือแสดงพฤติกรรมบางอย่างออกมาตามที่ผู้ลงโทษต้องการ เสียมากกว่า

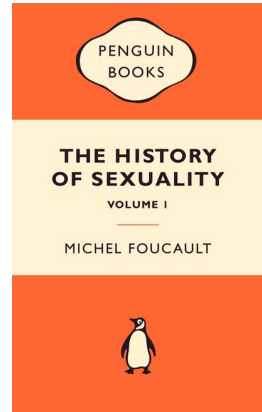
สังคมแห่งระเบียบวินัยได้ถูกสถาปนาขึ้นอย่างเป็นทางการ ในรัชสมัย ของนโปเลียนที่ 1 เมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 18 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสถาบันทาง สังคมสมัยใหม่ อย่างเช่น โรงเรียน โรงพยาบาล โรงงาน และคุก เป็นสิ่ง จำเป็นสำหรับสังคมแห่งระเบียบวินัย อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อการเข้าไปจัดการ และสร้างกฎเกณฑ์ควบคุมกำกับปัจเจกบุคคลตามความต้องการของรัฐหรือ ผู้ได้เปรียบทางอำนาจต่อสังคมอื่นๆ

ประวัติศาสตร์ว่าด้วยเพศวิถี

The history of sexuality

/ The history of sexuality (volume 1): The will to knowledge

Foucault, Michel. (1976). The history of sexuality (volume 1): The will to knowledge. Translation of L'Histoire de la sexualité. Translated by Robert Hurley. London: Allen Lane. ผลงานชุด The history of sexuality เป็นอีกหนึ่งผลงานชุด 3 เล่มของมิแชล ฟูโกต์ นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรมที่อธิบายถึงความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีลักษณะเป็นเรื่องของวาทกรรมแห่งอำนาจ

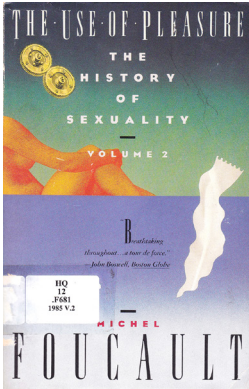

ภาพ 2.5

เพศวิถีของสังคมตะวันตกยุคคริสต์ศตวรรษที่ 19 หรือที่รู้จักกันในชื่อ “ยุควิกตอเรีย” อันหมายถึงสังคมอังกฤษในช่วงครึ่งหลังคริสต์ศตวรรษที่ 19 จนถึงก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ซึ่งเป็นยุคที่มีความคิดอนุรักษ์นิยมในเรื่องเพศแบบสุดโต่ง

สภาพสังคมในสมัยวิกตอเรียมีลักษณะที่ค่อนข้างเคร่งครัด และเจ้าระเบียบ การรับรู้ และความเข้าใจในเรื่องเพศถูกตีกรอบอย่างมาก ชายหญิงสามารถมีคู่ได้เพียงคนเดียวตลอดชีวิต เพศสัมพันธ์มีเป้าหมายเพียงเพื่อการสืบพันธุ์ และบทสนทนาเรื่องเพศไม่สามารถพูดถึงได้อย่างตรงไปตรงมา โดยเฉพาะเรื่องราวเพศสภาพชายขอบที่เป็นเรื่องผิดประเพณี และยอมรับไม่ได้ เนื่องจากความคิดในเรื่องเพศในสังคมตะวันตกสมัยนั้นกลายเป็น “เพศวิทยาศาสตร์” กล่าวคือ เป็นเพศชนิดที่มีเป้าหมายของการเปิดเผยให้เห็น “ความจริง” ของเพศ มีการทดสอบเพศในลักษณะต่างๆ จนเกิดเป็นความรู้ว่าเพศเกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางชีววิทยาเท่านั้น

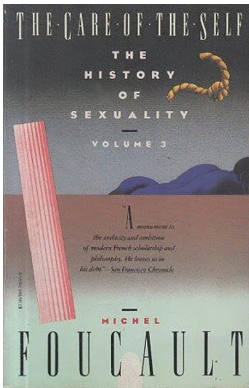
/ The history of sexuality (volume. 2): The use of Pleasure

ภาพ 2.6

Foucault, Michel. (1984). The history of sexuality (volume. 2): The use of Pleasure. Translation of L'Histoire de la sexualité. Translated by Robert Hurley. London: Allen Lane.

/ The history of sexuality (volume. 3): The care of the self

ภาพ 2.7

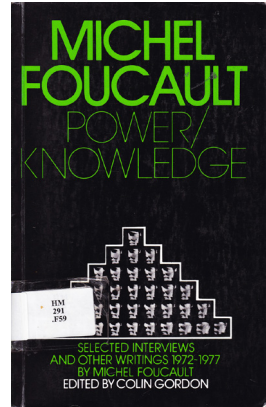
Foucault, Michel. (1984). The history of sexuality (volume. 3): The care of the self. Translation of L'Histoire de la sexualité. Translated by Robert Hurley. London: Allen Lane. ผลงานสำคัญชิ้นสุดท้ายของฟูโกต์ในเรื่องของประวัติศาสตร์แห่งเพศวิถี ในประเด็นเรื่องตัวตนทางจริยธรรม ซึ่งเนื้อหาบางส่วนมาจากการบรรยายของเขาที่มหาวิทยาลัย de France ในหัวข้อเรื่องเพศวิถีกับการดูแลตัวตนขั้นพื้นฐาน ตั้งแต่ยุคอารยธรรมโบราณ

ฟูโกต์มีมุมมองเกี่ยวกับเพศว่า เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับการดูแลตัวตน หากเป็นเรื่องที่เป็นศูนย์กลางของปรัชญาและประวัติศาสตร์ด้วย ซึ่งปรัชญาดังกล่าวเป็นปรัชญาสำคัญในช่วงสุดท้ายของชีวิตฟูโกต์ ในส่วนของประวัติศาสตร์นั้นเน้นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการดูแลตัวตนและความจริงที่ถูกกล่าวถึงอย่างตรงไปตรงมา

อำนาจ/ความรู้ Power/Knowledge

/ Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977

Foucault, Michel. (1980). Power/Knowledge: Selected interviews and other writings 1972-1977. Translated by Colin Gordon and others. Hemel Hempstead: Harvester Wheatsheaf.

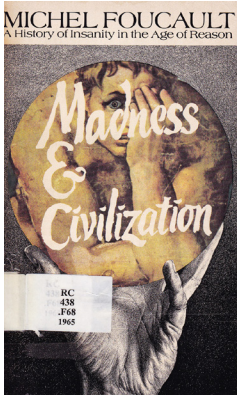
ภาพ 2.8

“อำนาจ” มิได้ถูกรวมศูนย์และจัดวางไว้ให้อยู่แต่เฉพาะกับรัฐหรือ เป็นสิ่งที่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในสังคมจะเข้ายึดครองและปิดล้อมไว้เป็น เอกสิทธิ์ของตนเองแต่เพียงผู้เดียวได้ ตรงกันข้าม “อำนาจ” กลับมีการ ไหลเลื่อนถ่ายเทไปมาอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้ปัจเจกชนซึ่งเป็นผลสะท้อน แห่งอำนาจต้องตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจไปด้วย แม้ว่าอำนาจ จะมีได้ขึ้นอยู่กับรัฐเพียงผู้เดียวแต่บางส่วนของอำนาจที่อยู่ในมือรัฐก็ส่งผล ต่อสังคมอย่างกว้างขวาง เพราะอำนาจของรัฐได้ถูกผลิตและส่งต่อผ่านช่องทาง มากมาย ทั้งที่เป็นอำนาจที่แข็งที่อ ผ่านการใช้กฎหมายและบทลงโทษ ทางศาลเป็นเครื่องมือหลัก และอำนาจที่ละเอียดอ่อนจนบางครั้งยากที่จะ สัมผัสความบางเบาของปฏิบัติการแห่งอำนาจ แต่ทว่าผลแห่งการควบคุม บังคับกลับแข็งแกร่ง ดังจะเห็นได้จากการผลิตชุดความรู้ผ่าน “วาทกรรม แห่งความถูกต้อง” ที่ถูกโอบกอดไว้ภายใต้วาทกรรมของความเป็นพลเมือง ที่ดี ทำให้รัฐสถาปนาตนเองเป็นผู้กำหนดความถูก-ผิด และความถูกผิด เหล่านั้นนานวันจะยิ่งทับซ้อนกับชุดความจริง ทั้งที่โดยเนื้อแท้อาจเป็นเพียง เรื่องผลประโยชน์ของกลุ่มคนที่เขาขงขวยโอกาสมากกว่าให้เกิดประโยชน์แก่ ตนเอง

ความบ้าและอารยธรรม

Madness and civilization

/ Madness and civilization: A history of insanity in the age of reason

ภาพ 2.9

Foucault, Michel. (1988). *Madness and civilization: A history of insanity in the age of reason*. Translation of *Folie et de raison: Histoire de la folie a l'age classique*. Translated by Richard Howard. New York: Vintage Books. ผลงานฉบับนี้ของฟูโกต์เขียนเสร็จสิ้นและตีพิมพ์ใน ค.ศ.1961 เป็นวิทยานิพนธ์สำหรับปริญญาเอกของเขา ถือเป็นงานวิจัยชิ้นหลักของเขาเลยก็ว่าได้ และได้รับการแปลเป็นภาษาอังกฤษใน ค.ศ. 1964

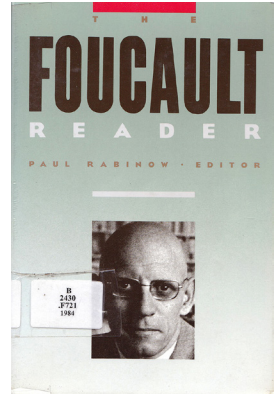
ฟูโกต์ อธิบายทัศนคติที่มีต่อ “ความบ้า” ในแง่ของเหตุผลทางเศรษฐกิจ การเมือง การเป็นแรงงาน และอื่น ๆ จึงเชื่อว่าคนบ้าสามารถกลับมาเป็นคนปกติได้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17-18 จึงเกิดกฎการว่าจ้างคนว่างงานรวมทั้งค่าแรงถูกด้วย ฟูโกต์ยังเสนออีกว่าการกักกันนี้ทำให้คนบ้าเข้าหาหมอได้ง่ายขึ้น ซึ่งหมอก็คงจะมองความบ้าว่าเป็นวัตถุที่มีอยู่จริง บ้าจริง ผิดปกติจริง มีคุณค่าต่อการค้นหาสอบถามและแนวคิดที่ว่าความแตกต่างระหว่างคนบ้าและคนมีเหตุผลนั้นเป็นเพราะผลของการแยกแยะจากการกักกันคนบ้าออกจากสังคม

อ่านฟูโกต์

The Foucault reader

/ The Foucault reader

Rabinow, Paul. (1984). The Foucault reader.
New York: Pantheon Books.

ภาพ 2.10

หนึ่งในผลงานชิ้นสำคัญของ Rabinow ซึ่งเขาได้เขียนแนะนำชีวประวัติและสรุปรวมแนวคิดต่างๆ ของฟูโกต์อย่างเข้าใจได้ง่าย ทั้งยังมีการสอดแทรกการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดเหล่านั้นไปพร้อมๆ กับการนำเสนอผลงาน ทำให้หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือที่มีคุณูปการต่อผู้ที่สนใจนักคิดชาวฝรั่งเศสผู้นี้

“ที่ใดมีอำนาจ, ที่นั่นมีแรงต้านทาน”

.....

“อำนาจสามารถทนทานได้เมื่ออยู่ในสภาพที่ปกปิด ส่วนสำคัญของความสำเร็จของอำนาจนั้นเป็นส่วนหนึ่งกับความสามารถในการซ่อนกลไกของตัวเอง”

.....

“วินัย ประกอบสร้างปัจเจกบุคคลขึ้น ; วินัยเป็นเทคนิคเฉพาะของอำนาจที่ดำเนินถึงปัจเจกบุคคล ทั้งในฐานะวัตถุและเครื่องมือแห่งปฏิบัติการทางอำนาจ วินัยไม่ได้เป็นชัยชนะที่มีอำนาจ... หากวินัยเป็นอำนาจที่เฉื่อยมเนื่อยเฉื่อยมตัว และน่าฉงนสงสัย ซึ่งทำหน้าที่คิดคำนวณ แต่เป็นเศรษฐกิจแบบถาวร”

มิเชล ฟูโกต์

ปีแอร์
บูร์ดิเยอ
1930-2002
Pierre
Bourdieu

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ นักปรัชญาสังคมชาวฝรั่งเศส ได้ศึกษาในสาขาวิชาปรัชญาและอักษรศาสตร์ในกรุงปารีส หลังสำเร็จการศึกษาได้สอนวิชาปรัชญาในโรงเรียน ต่อมาเกณฑ์ทหารเข้าร่วมกองทัพฝรั่งเศสและถูกส่งไปประจำการที่แอลจีเรียระหว่างสงครามประกาศอิสรภาพแอลจีเรียจากฝรั่งเศส

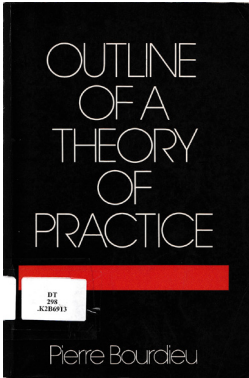
ระหว่างรับราชการทหาร บูร์ดิเยอเริ่มสนใจศึกษาสังคมศาสตร์และชาติพันธุ์วิทยา เขาศึกษาชนพื้นเมืองชาวคาบิล ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของชาวเบอเบอร์ กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยแถบแอฟริกาเหนือ เขาผลิตผลงานเขียนเป็นจำนวนมากเกี่ยวกับสังคมแอลจีเรีย

บูร์ดิเยอได้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในสาขาสังคมวิทยาที่วิทยาลัยแห่งฝรั่งเศส (College de France) เขาทำวิจัยทางสังคมวิทยา มาตลอดจนถึงวาระสุดท้ายของชีวิต บูร์ดิเยอนำเสนอผลงานการศึกษาและแนวคิดทฤษฎีครอบคลุมในหลากหลายประเด็น เช่น สังคมศาสตร์ วัฒนธรรม การศึกษา และศิลปะ ท่ามกลางบริบทของกระแสความคิดและการเมืองในฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลง เขาได้มีส่วนร่วมในเสนอแนวคิดเพื่อปรับปรุงระบบการศึกษา กระบวนการสื่อสารมวลชนและวัฒนธรรม ต่อมาจากบริบททางเศรษฐกิจและกระแสการเมืองโลกในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ได้ส่งอิทธิพลต่อบูร์ดิเยอ นำไปสู่การวิพากษ์ระบบเศรษฐกิจ การเมือง สื่อมวลชน กระแสโลกวิวัตน์ และแนวคิดเสรีนิยมใหม่

แนวคิดทฤษฎีปฏิบัติของบูร์ดิเยอ

Bourdieu's Theory of Practice

/ Outline of a theory of practice.

ภาพ 3.1

Bourdieu, Pierre. (1977). Outline of a theory of practice. translated by Richard Nice. Cambridge; New York: Cambridge University Press. ถูกตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1972 ในชื่อว่า “Esquisse d'une théorie de la pratique, précédé de trois études d'ethnologie kabyle” ซึ่งต่อมาได้ปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาและแปลแปลภาษาอังกฤษใน ค.ศ. 1977

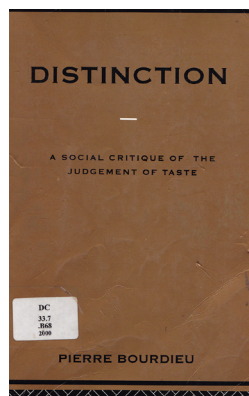
หนึ่งในผลงานที่มีทรงอิทธิพลเรื่องหนึ่งของปีแอร์ บูร์ดิเยอ ซึ่งมีคุณค่าทั้งในด้านมานุษยวิทยา สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ และวรรณกรรม

ภาพองค์รวมแนวคิดทฤษฎีปฏิบัติของบูร์ดิเยอนั้น ประยุกต์จากการศึกษาสังคมชาวพื้นเมืองคาบิล ณ ประเทศแอลจีเรีย เมื่อครั้งที่ประจำการกองทัพฝรั่งเศสในสงครามประกาศอิสรภาพแอลจีเรีย

บูร์ดิเยอนำเสนอในชื่อว่า “ทฤษฎีปฏิบัติ” (Practice theory) ซึ่งเป็นชุดกรอบความคิดที่ประกอบด้วย ฮาบิทัส (Habitus) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) การจำแนกความแตกต่าง (Distinction) และความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Violence) เป็นต้น

ความแตกต่างและชนชั้นทางสังคม

/ Distinction: a social critique of the judgement of taste

ภาพ 3.2

Bourdieu, Pierre. (2000). *Distinction: a social critique of the judgement of taste*. translated by Richard Nice. London: Routledge. ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศส เมื่อ ค.ศ. 1979 ในชื่อว่า “La Distinction” ต่อมาได้รับการแปลและจัดพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. 1984

“*Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*”

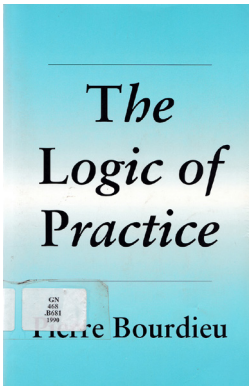
มีคุณูปการอย่างยิ่งทั้งในด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างในสังคมมนุษย์และมุ่งหาสาเหตุที่ทำให้เกิดช่องว่างนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อกัน

รูปแบบการเลือกรับวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์จากสภาพการใช้ชีวิตของแต่ละชนชั้น โดยมีเงื่อนไขหลากหลายทั้งในด้าน ทักษะทางวัฒนธรรม (cultural capital) เช่น การศึกษา การรับรู้สื่อ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม รากฐานต้นกำเนิดจากสังคม สุนทรียภาพ เป็นต้น ซึ่งล้วนแล้วเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางชนชั้น โดยกระบวนการเหล่านี้ คือ ฮาบิทัส (habitus) ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝังลึกเพื่อกำหนดการกระทำของมนุษย์

บุรดิเยอหยิบยกนำวัฒนธรรมของผู้คนในสังคมฝรั่งเศส เช่น รสนิยมทางสุนทรียภาพ ระเบียบการรับประทานอาหาร การแต่งกาย และการเล่นกีฬาของแต่ละชนชั้นมาอธิบายถึง ฮาบิทัสที่ฝังลึกในสังคมโดยในแต่ละระบบชนชั้นต่างรังสรรค์รสนิยมของตน ก่อเกิดมโนทัศน์และรสนิยมที่แตกต่างกัน

ค.ศ. 1998 สมาคมสังคมวิทยานานาชาติ (International Sociological Association: ISA) ได้จัดให้หนังสือเรื่องนี้อยู่ในรายชื่อหนึ่งในสิบของหนังสือที่ทรงคุณค่าทางด้านสังคมวิทยาแห่งคริสต์ศตวรรษที่ 20

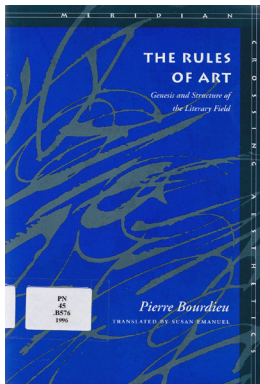
/ The logic of practice

ภาพ 3.3

Bourdieu, Pierre. (1990). *The logic of practice*. Stanford, California: Stanford University Press. หนังสือเรื่อง “The Logic of Practice” เขียนโดยปีแอร์ บูร์ดิเยอ จัดพิมพ์ครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1980 ในชื่อว่า “Le sens pratique” ต่อมาได้รับการแปลและจัดพิมพ์ภาษาอังกฤษใน ค.ศ. 1992

/ The rules of art: genesis and structure of the literary field logic of practice

ภาพ 3.4

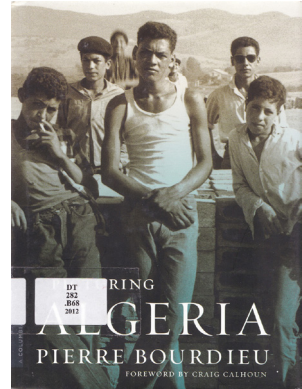
Bourdieu, Pierre. (1996). *The rules of art: genesis and structure of the literary field*. translated by Susan Emanuel. Stanford, California: Stanford University Press. จัดพิมพ์ครั้งแรกในภาษาฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. 1992 ในชื่อว่า “Les règles de l’art. Genèse et esturcture du champo littéraire” ต่อมาได้รับการแปลและจัดพิมพ์ภาษาอังกฤษใน ค.ศ. 1996 เป็นการศึกษาในด้านศิลปะและวรรณกรรมหนึ่งในผลงานการศึกษาของปีแอร์ บูร์ดิเยอ ที่ทรงคุณค่าในด้านวรรณกรรม ศิลปะ และสุนทรียศาสตร์

ภาคสนามของบูร์ดิเยอ

Picturing Algeria

/ Picturing Algeria

Bourdieu, Pierre. (2012). Picturing Algeria. edited by Franz Schultheis and Christine Frisinghelli. New York: Columbia University Press.

ภาพ 3.5

“Picturing Algeria” ทำให้เห็นภาพที่เด่นชัดของการลงภาคสนามของปีแอร์ บูร์ดิเยอ ในช่วง ค.ศ.1957-1960 ช่วงเวลาที่ได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่รุนแรงที่สุดของสงครามการต่อสู้เพื่ออิสรภาพในแอลจีเรีย จากภาคสนาม บูร์ดิเยอแสดงให้เห็นถึงกรอบแนวความคิดทฤษฎีปฏิบัติ (Practice theory) ที่สำคัญของเขา

ภาพเหล่านี้ได้ถูกใส่ความหมายในบริบทโดยข้อความที่คัดตอมมาจากงานเขียนของบูร์ดิเยอ คำนำโดย Craig Calhoun และ รายงานการสัมภาษณ์ของบูร์ดิเยอเอง ข้อความส่วนมากที่นำมานั้นเดิมมาจาก “Le déracinement” และ “Travail et travailleurs en Algérie” (สองงานนี้ไม่เคยแปลเป็นภาษาอังกฤษมาก่อน)

หนังสือเล่มนี้ยังรวมสองความเรียงจากบรรณาธิการที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างงานเขียนของบูร์ดิเยอในช่วงหลัง คุณูปการจากภาพและประสบการณ์ในแอลจีเรียอีกด้วย

“ รสนิยมเป็นสิ่งแรกและเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดเป็น ความรังเกียจและความไม่ยอมจำนนต่อรสนิยมของผู้อื่น ”

.....

“ ดังนั้น เพื่อการตีความอย่างเหมาะสมต่อความแตกต่างที่พบระหว่างชนชั้นหรือภายในชนชั้นเดียวกันกับความสัมพันธ์ของพวกเขา กับผลงานศิลปะ ภาพวาด ดนตรี ละคร วรรณกรรม เป็นต้น จะต้องวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ทางสังคมอย่างชอบธรรม หรือไม่ชอบธรรม ซึ่งผลงานศิลปะ สกulpture หรือสถาบันแต่ละประเภทต่างก็พิจารณาให้ยืม ยกตัวอย่างเช่น 'ไม่มีอะไรยืนยันได้อย่างชัดเจนใน 'ชนชั้น' ของตัวเอง 'ไม่มีอะไรจัดประเภทอย่างไม่มีที่ติมากไปกว่ารสนิยมทางดนตรี ”

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ

คลิฟฟอร์ด
เจมส์ เกียร์ช

1926-2006

Clifford
James
Geertz

คิลฟอร์ด เจมส์ เกียร์ซ นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง และมีอิทธิพลต่อแนวทางมานุษยวิทยาสัญลักษณ์ (symbolic anthropology) เกียร์ซได้รับการกล่าวขานว่าเป็น

**“นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมหนึ่งเดียวที่มีอิทธิพลมากที่สุด
ในสหรัฐอเมริกาในช่วงสามทศวรรษ”**

เกียร์ซเป็นศาสตราจารย์กิตติคุณที่มหาวิทยาลัยพรินซ์ตันนิวเจอร์ซีย์ (Institute for Advanced Study, Princeton) ชื่อของเกียร์ซเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งในฐานะผู้เชี่ยวชาญอินโดนีเซีย (Indonesianist) และนักทฤษฎีทางมานุษยวิทยา (anthropological theorist) เขาได้รับปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จาก 15 สถาบันการศึกษา รวมทั้งที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ชิคาโก และเคมบริดจ์

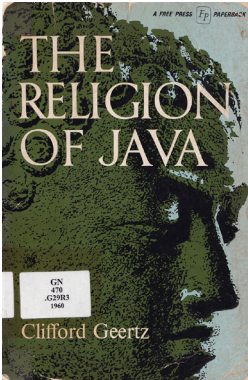
เกียร์ซผลิตงานวิจัยทางชาติพันธุ์วรรณาอย่างลึกซึ้งในภูมิภาคเอเชียอาคเนย์และแอฟริกาเหนือ งานภาคสนามถือเป็นพื้นฐานการวิเคราะห์ที่มีชื่อเสียงของเกียร์ซเรื่อง การชนไก่ของชาวบาหลี่ (Balinese cockfight) และเรื่องอื่นๆ

เกียร์ซมีส่วนสร้างทฤษฎีทางสังคมและวัฒนธรรมที่ยังคงมีอิทธิพลทางมานุษยวิทยาซึ่งมุ่งตระหนักถึงกรอบของความหมายที่รายล้อมในวิถีชีวิตของผู้คน เขาสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานความคิดหลักทางมานุษยวิทยา เช่น งานชาติพันธุ์วรรณาและวัฒนธรรม รวมถึงตั้งคำถามต่อความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และคุณค่าต่อโลกสมัยใหม่

งานชาติพันธุ์วรรณาเป็นหัวใจของมานุษยวิทยา

Thick Description

/ The religion of Java

ภาพ 4.1

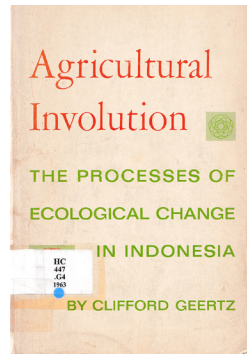
Geertz, Clifford. (1960). The religion of Java. London: the free press of Glencoe.

งานชาติพันธุ์วรรณาอันทรงคุณค่าทางมานุษยวิทยา The religion of Java (1960) มาจากวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกของเกียร์ซเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเกียร์ซในช่วงแรกของชีวิตนักมานุษยวิทยา แสดงถึงการศึกษและการเขียนงานชาติพันธุ์วรรณาที่โดดเด่น ดังที่เขาเห็นว่า “งานชาติพันธุ์วรรณาถือเป็นหัวใจของวิชามานุษยวิทยา” อาจเหมือนงานของปรมาจารย์ทางมานุษยวิทยาในอดีตได้แก่ มาสตันอพสกีหรืออีแวนส์-พริตชาร์ท (Sir Edward Evan Evans-Pritchard, 1902 –1973) แต่เกียร์ซไม่ได้เน้นไปยังการทำหน้าที่ (function) ของสถาบันต่างๆ ในการส่งเสริมโครงสร้าง (structure) ของสังคม ทว่าเกียร์ซกลับเน้นไปที่ความหมายของพฤติกรรมและคำพูดของคนในสังคมแทน

นอกจากทฤษฎีวิธีการหาข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว นักมานุษยวิทยาควรให้ความสนใจแก่เทคนิควิธีการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพอย่างยิ่ง เน้นการบรรยายเหตุการณ์อย่างละเอียด ค่อนข้างยืดเยื้อ เล่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้น เป็นการบรรยายที่เรียกในภายหลังว่า “การบรรยายอย่างละเอียดและลุ่มลึก” (thick description) เพื่อใช้เป็นบริบทให้เข้าใจความหมายของการกระทำ คำพูดและสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ตีความหมายออกมา ซึ่งนักมานุษยวิทยารุ่นหลังที่เป็นนักทฤษฎีจะมองว่าเป็นวรรณศิลป์ ไม่ใช่มานุษยวิทยาก็ตาม

/ Agricultural involution: the process of ecological change in Indonesia

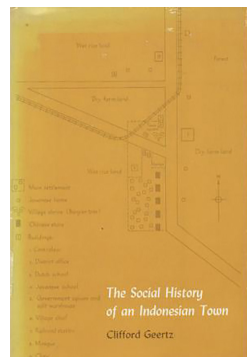
Geertz, Clifford. (1963). Agricultural involution: the process of ecological change in Indonesia. Berkeley: Published for the Association of Asian Studies by University of California Press.

ภาพ 4.2

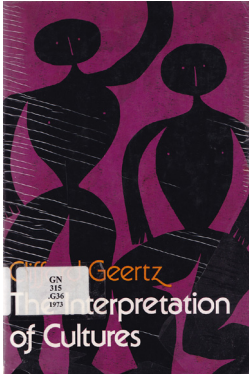
/ The social history of an Indonesian town.

Geertz, Clifford. (1975). The social history of an Indonesian town. Westport, Connecticut: Greenwood Press. หนังสือเล่มนี้เป็นคู่แฝดกับ Agricultural involution: the process of ecological change in Indonesia (1963) โดยเล่มหนึ่งเล่าเรื่องของชนบท ในขณะที่อีกเล่มหนึ่งเล่าเรื่องของเมือง

ภาพ 4.3

วัฒนธรรมคือความหมายและชีวิต ของนักมานุษยวิทยา

ภาพ 4.4

/ The interpretation of cultures: selected essays

Geertz, Clifford. (1973). The interpretation of cultures: selected essays. New York: Basic Books. หนังสือเล่มนี้ถูกระบุไว้ใน The Times Literary Supplement ว่า เป็นหนึ่งใน 100 สิ่งพิมพ์ที่สำคัญมากที่สุดนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา และถือเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยา Inglis, Fred. (2000). Clifford Geertz: Culture, Custom and Ethics. Cambridge: Polity Press.

Fred Inglis (2000) กล่าวว่า ด้วย 15 ปีก่อนหน้าหนังสือเล่มนี้ จะได้รับการตีพิมพ์ สังคมศาสตร์ถูกโจมตีอย่างหนักจากนักปรัชญาทางวิทยาศาสตร์กายภาพและนักปรัชญาสังคมในแง่ที่วิทยาศาสตร์มีกฎเกณฑ์หลายอย่างที่ศาสตร์ทางสังคมไม่สามารถตอบสนองได้ ดังนั้นสังคมศาสตร์ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ ส่วนนักปรัชญาสังคมก็โจมตีลัทธิปฏิฐานนิยม (positivism)

“The interpretation of cultures: selected essays” ของเกียร์ซจึงมาท้าทายสังคมศาสตร์พอดี้ ด้วยการมองมุมใหม่ แนวคิดใหม่ และทฤษฎีใหม่ทางสังคม เกียร์ซจึงได้รับยกย่องให้เป็นนักวิชาการคนสำคัญคนหนึ่งในการสร้างแนวคิดที่เป็นแนวคิดหลังสมัยใหม่ (postmodernism) ในปัจจุบัน

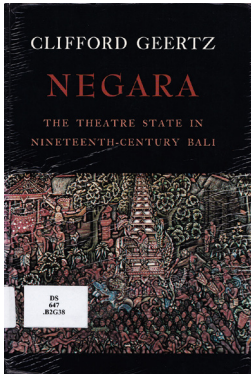
เกียร์ซเล่าถึงกระบวนการทำงานของนักมานุษยวิทยา จากประสบการณ์ของตนเองว่า

นักมานุษยวิทยาวัฒนธรรมไม่ได้เริ่มต้นการวิจัยด้วยการมีความคิดหรือสมมติฐานที่แจ่มชัดแล้วนำไปทดสอบในท้องที่ที่ห่างไกลโดยมีกระบวนการขั้นตอน และวิธีการที่มีระบบมีระเบียบ นักมานุษยวิทยาเดินทางไปดินแดนเหล่านั้นโดยพอจะรู้ว่าอยากไปศึกษาเรื่องอะไร และพอที่รู้ว่าจะไปศึกษาอย่างไร แล้วก็ไปศึกษาเรื่องราวเหล่านั้น (แต่บางทีก็เปลี่ยนไปศึกษาเรื่องอื่นที่ดูน่าสนใจกว่า) แล้วกลับมาอ่านข้อมูลที่จดมาในสมุดบันทึกส่วนตัว ประกอบกับรื้อฟื้นความทรงจำถึงเรื่องต่างๆ เอามาจัดให้เป็นหมวดหมู่ ทั้งนี้เพื่อจะดูว่า จะสามารถค้นพบอะไรได้บ้าง ซึ่งอาจสร้างความกระจ่าง และนำไปสู่การแก้ไขปรับปรุงความคิดที่ได้รับมา (ความคิดเหล่านั้นอาจเป็นของตนเอง หรือได้รับมาจากคนอื่น) ข้อเขียนที่กระบวนการเหล่านี้ผลิตขึ้น ย่อมมีลักษณะเป็นการสำรวจ ค้นหา ทามตนเอง และถูกบันทึกเป็นรูปเป็นร่างขึ้น ซึ่งแน่นอนว่าแตกต่างจากการทดลองพิสูจน์สมมติฐานและการวิจัยเพื่อทำนายผลการทดลองอันเป็นวิธีการของวิทยาศาสตร์กายภาพ

สิ่งที่นักมานุษยวิทยาทำคือ งานชาติพันธุ์วรรณา (ethnography) และการที่จะรู้ว่าชาติพันธุ์วรรณาคืออะไร และทำอย่างไรนั้น เป็นบันไดขั้นต้นของการเรียนรู้และเข้าใจการวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยา

มานุษยวิทยาคือการศึกษาและเขียนบรรยายวัฒนธรรมของกลุ่มชน โดยเห็นว่า วัฒนธรรมเป็นแนวคิดหลักทางมานุษยวิทยานับตั้งแต่ยุคเริ่มแรก แต่มีความหมายกว้างขวางครอบคลุมมากไป จนยากที่จะใช้ให้มีประสิทธิภาพในการศึกษาวิจัยได้

/ Negara: the theatre state in nineteenth-century Bali

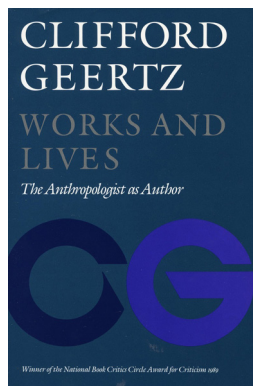

ภาพ 4.5

Geertz, Clifford. (1980) Negara: the theatre state in nineteenth-century Bali. Princeton, New Jersey: Princeton University Press. งานเขียนชาติพันธุ์วรรณนาที่สมบูรณ์แบบเล่มสุดท้ายของเกียร์ซ เป็นเรื่องราวของราชอาณาจักรบาห์ลี ในช่วงก่อนดัตช์จะแผ่อำนาจเข้ามาปกครอง

/ Works and lives: the anthropologist as author

Geertz, Clifford. (1988). Works and lives: the anthropologist as author. Stanford, California: Stanford University Press.

ภาพ 4.6

เกียร์ซ ได้ยกตัวอย่างการเขียนงานของนักมานุษยวิทยาสี่คน ได้แก่ Claude Levi-Strauss, E.E. Evans-Pritchard, Bronislaw Malinowski และ Ruth Benedict โดยงานเขียนเรื่อง *Tristes Tropiques* ของ Levi-Strauss ได้แสดงให้เห็นถึงงานที่มีการคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้งและตรงประเด็น Slide Show: Evans-Pritchard's African Transparencies ของ Evans-Pritchard ก็เป็นงานที่แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการบรรยายเรื่องที่เข้าใจยาก ให้ผู้อ่านวาดภาพตามได้อย่างง่ายดาย การพยายามใช้ภาษา สละสลวย มีวาทีศิลป์ ใช้วิธีการอธิบายเชิงโวหาร

“ นักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่กำลังทำงานทางชาติพันธุ์
วรรณนาอย่างตรงไปตรงมา และนั่นเป็นสิ่งที่สมควรทำ ”

.....

“ สาขาวิชามานุษยวิทยาไม่เคยมีหัวข้อที่แตกต่างและ
เนื่องจากมันไม่มีวิธีการที่แท้จริงจึงมีความกังวลอย่างมาก
ต่อสิ่งที่มันเป็น ”

.....

“ นักมานุษยวิทยารุ่นเยาว์มีความเห็นว่า มานุษยวิทยา
มีความหลากหลายเกินไป จำนวนของสิ่งที่กระทำภายใต้ชื่อ
มานุษยวิทยานั้นไม่มีที่สิ้นสุด คุณสามารถทำอะไรก็ได้และ
สิ่งนั้นเรียกว่า มานุษยวิทยา ”

คลีฟฟอร์ด เจมส์ เกียร์ซ

อรชุน อัปปาตุรีย

1949-ปัจจุบัน

**Arjun
Appadurai**

อรชุน อับปาตุรีย เกิดและเติบโตที่เมืองบอมเบย์ ประเทศอินเดีย จบปริญญาเอกใน ค.ศ. 1976 จากมหาวิทยาลัยชิคาโก

ปัจจุบัน อับปาตุรียเป็นศาสตราจารย์ภาควิชามานุษยวิทยาและภาษา และอารยธรรมเอเชียใต้ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก

นอกจากนี้เขายังเป็นผู้อำนวยการโครงการโลกาภิวัตน์ที่มหาวิทยาลัยชิคาโก องค์กรของรัฐ และเอกชนเป็นจำนวนมาก เช่น the Ford Foundation, the Rockefeller Foundation, UNESCO, the World Bank, ฯลฯ อีกทั้งยังให้คำปรึกษาแบบระยะยาวเกี่ยวกับปัญหาโลกาภิวัตน์ ความทันสมัย และความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ ได้รับเลือกเป็นสมาชิก The American Academy of Arts and Sciences ใน ค.ศ.1997 และได้รับปริญญาเอกกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัย Erasmus ประเทศเนเธอร์แลนด์ ใน ค.ศ. 2013

อับปาตุรียเป็นนักมานุษยวิทยาสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยคนแรกๆ ที่สนใจประเด็นโลกาภิวัตน์และได้การยอมรับว่าเป็นทฤษฎีที่สำคัญในการศึกษาโลกาภิวัตน์ซึ่งในการทำงานทางมานุษยวิทยาของเขาได้กล่าวถึงความสำคัญของความทันสมัยของชาติ (The modernity of nation states) ด้วย

อับปาตุรียเชี่ยวชาญทางด้านสังคม วัฒนธรรม โลกาภิวัตน์ และวัฒนธรรมสาธารณะ (public culture) งานวิจัยชิ้นล่าสุดของเขาสนใจในเรื่องขององค์กรภายในของสื่อมวลชน (the internal organization of mass media) และการศึกษาประวัติศาสตร์ของนโยบายรัฐที่เกี่ยวข้องกับปริมาณ (quantification) เขาทำการสอนมานุษยวิทยาประวัติศาสตร์เป็นหลัก ตลอดจนเรื่องการบริโภคและโลกาภิวัตน์ และมีความเชี่ยวชาญในภูมิภาคเอเชียใต้เป็นพิเศษ

ปัญหาโลกาภิวัตน์ในโลกสมัยใหม่

/ Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy

Appadurai, Arjun. (1990). "Disjuncture and Difference in the Global Cultural Economy" *Public Culture*. 2, 2: 1-24 (Long Version). บทความชิ้นโด่งดังของ อรุณ อับปาดูราย ถูกตีพิมพ์พร้อมกันในวารสาร *Public Cultural* และ *Theory, Culture and Society*

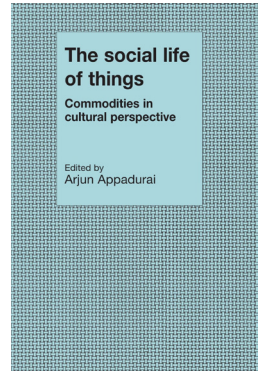
อับปาดูราย กำหนดจุดกึ่งกลางของปัญหาโลกาภิวัตน์ในโลกสมัยใหม่ ว่าเป็นความตึงเครียดระหว่าง homogenization และ heterogenization ข้อโต้แย้งของการทำให้เป็นแบบเดียวกัน กัน หรือ homogenization ที่เกิดจากโลกาภิวัตน์มักจะเกี่ยวข้องกับการเรียกร้องเรื่องขบวนการการกลาย เป็นสินค้าหรือ Americanization และมักจะเชื่อมโยงทั้ง homogenization และ heterogenization เข้าไว้ด้วยกัน

อับปาดูรายเห็นว่า ความซับซ้อนของตลาดโลกจะถูกเชื่อมโยงกับ สถานการณ์ของเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมือง เขาจึงได้เสนอแนวคิด เพื่อช่วยทำความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวไว้ในขอบเขตทั้ง 5 มิติ อันประกอบด้วย ethnoscape, mediascape, technoscape, finanscape และ ideoscape การใช้คำต่อท้ายว่า "scape" หรือแปลเป็นไทยว่า ภูมิทัศน์ หมายถึงการ แสดงให้เห็นว่าสิ่งเหล่านี้มีโลกทัศน์ทางวัฒนธรรมเช่นไรซึ่งจะขึ้นอยู่กับ ตำแหน่งแห่งที่ของผู้สังเกตการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

ชีวิตทางสังคมแห่งสินค้าและสรรพสิ่ง

The Social Life of Things and commodities

/ The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective

Appadurai, Arjun. (1986). The Social Life of Things: Commodities in Cultural Perspective. (Edited Volume). New York: Cambridge University Press.

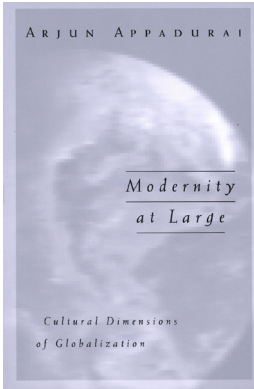
ภาพ 5.1

อัปปาดูรียเห็นว่า สินค้ามีชีวิตทางสังคมเช่นเดียวกับมนุษย์ โดยใช้มุมมองของ George Simmel ที่ว่า การแลกเปลี่ยนเป็นแหล่งที่มาของมูลค่า และไม่ใช่ในทางกลับกันด้วย (exchange is the source of value and not vice versa) สินค้าต่างๆ มีฐานะสิ่งที่มีวัตถุประสงค์สำหรับการแลกเปลี่ยนกับทุกผลกระทบทางสังคมของตน การเมืองหรือเล่นเหลี่ยมทางการเมืองถูกสำรวจอย่างเป็นแนวคิด เช่นว่า ความตึงเครียดที่รวมกันระหว่างขอบข่ายการทำงานที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันของมูลค่า (การเจรจาต่อรองราคา ฯลฯ) และตัวสินค้าเองที่ทำให้แตกขอบข่ายงานเช่นนี้ออกไป หนังสือเล่มนี้นำเสนอเพียงไม่กี่วิธีที่จะเข้าใจและจัดหมวดหมู่ “การเมือง”

จากการผสมผสานเข้ากับแนวคิด Simuracrum ของ Juan Baudrillard (1981) ซึ่งถือว่าความต้องการและการบริโภคเป็นส่วนที่สำคัญของเศรษฐกิจการเมืองของสังคมโดยใช้แนวคิดเช่น tournaments of value เพื่อที่จะเข้าใจเหตุการณ์พิเศษ เช่น การประมูลหรือการขายทอดตลาดที่เป็นที่สำหรับการผลิตหรือปรับเปลี่ยนอัตราแลกเปลี่ยนของราคา เห็นได้ชัดว่าเป็นความพยายามที่จะตรวจสอบโครงสร้างทางสังคมผ่านเลนส์ของบริบทที่แตกต่างกัน

วัฒนธรรมโลกาภิวัตน์ในยุคคริสต์ศตวรรษที่ 20

/ Modernity At Large: Dimensions of Globalization

ภาพ 5.2

Appadurai, Arjun. (1996). *Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis: University of Minnesota Press. อรชุน อับปาดูรีย นำเสนอการวิเคราะห์โลกาภิวัตน์ในไตรมาสสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมุ่งเน้นอย่างยิ่งกับเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมและด้านผลกระทบ

อรชุน อับปาดูรีย นำเสนอการวิเคราะห์โลกาภิวัตน์ในไตรมาสสุดท้ายของคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยมุ่งเน้นอย่างยิ่งกับเนื้อหาทางด้านวัฒนธรรมและด้านผลกระทบ

งานของอับปาดูรียขยายทฤษฎีของ Benedict Anderson เกี่ยวกับบทบาทของชุมชนอุดมคติในการสร้างรัฐชาติ (imagined communities) ผสมผสานเข้าไปในแนวคิดของตน คือ “diasporic public spheres” ตามการวิเคราะห์ของเขา แนวคิด “diasporic public spheres” นี้ ผ่านการทับซ้อนกันของหลากหลาย scape อันประกอบไปด้วย ethnoscaples, financescaples, technoscaples, mediascaples และ ideoscaples

การไหลบ่าไปทั่วโลกด้วยช่องทางเหล่านี้ เขายืนยันว่าจะจะเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกแก่บรรษัทข้ามชาติ หากแต่ทำให้รัฐชาติล้าสมัย Scapes ของอับปาดูรียนี้ได้นำเสนอวิธีที่เป็นประโยชน์ของการคิดเกี่ยวกับพลังงานธรรมชาติ เช่น น้ำมัน วัฏจักรของสินค้า ภาพลักษณ์ และประชากรมนุษย์ ในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 เช่นเดียวกันกับวิธีที่พวกเขากระตุ้นให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์สังคมมนุษย์

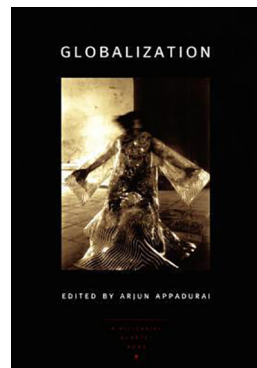
อัปปาตูรย์ได้พิสูจน์กรณีของเขากับบทบาทของมโนคติ (imagination) ด้วยกระบวนการแบบ world-making โดยการตรวจสอบด้วยการใช้เครื่องมือ วัตทางสถิติและการจำแนกสำมะโนครัวในการเป็นประเทศอาณานิคม ของอินเดีย และในกรณีความเป็นอินเดีย หรือ “Indianization” ของ คริกเก็ต (cricket) กับการเปลี่ยนแปลงกฎกติกาจากยุคการค้าอาณานิคม มาสู่ยุคหลังการค้าอาณานิคมของประเทศอินเดีย ในขณะที่กรณีศึกษาของเขาช่วยให้กระจ่างขึ้นในเรื่องของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างสถาบันสื่อ และมโนคติหรือมโนภาพของมนุษย์ในการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ประวัติศาสตร์

การคาดการณ์ของเขาเกี่ยวกับบทบาทของ Scapes ช่วงปลาย คริสต์ศตวรรษที่ 20 ของการล่มสลาย (demise) ของรัฐชาติที่ได้คาดคะเนไว้มีความน่าเชื่อถือลดน้อยลง อัปปาตูรย์ไม่ได้ให้เวลากับการอธิบายอย่างเพียงพอถึงวิธีการที่ scapes เหล่านี้อาจเป็นสิ่งกลางหรือยังผลให้เสริมสร้าง อำนาจของรัฐเอง หากแต่เน้นย้ำการสำรวจการมีส่วนร่วมของอำนาจรัฐใน หลาย Scape ของโลกในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 อาจเผยให้เห็นความเป็น ไปได้สำหรับการเปลี่ยนแปลงขนบทางการเมืองการปกครองในการที่รัฐ จะไม่รื้อถอนหรือแทนที่หากแต่ผนวกเติมต่อหรือเสริมการเมืองรูปแบบใหม่

โลกาภิวัตน์คืออะไร และ/หรือ เป็นคำที่มี ความหมายเช่นไร

/ Globalization

Appadurai, Arjun. (2002). Globalization. (edited volume). Durham, NC: Duke University Press. (หนึ่งในชุดหนังสือ Public Culture's Millennial Quartet โดยเป็นหนังสือลำดับที่ 2 ของชุด เรียบเรียงโดยนักวิชาการที่โดดเด่นที่สุดในสนามต่อเรื่องโลกาภิวัตน์อย่างอรุณ อัปปาตูรย์ และคณะ)

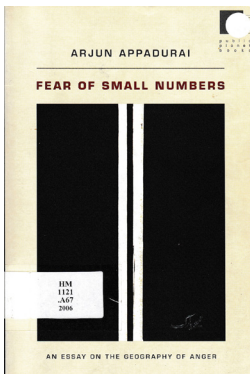
ภาพ 5.3

อัปปาดูร์ัยกำลังมองหาทางเลือกไปสู่จุดสิ้นสุดของการอภิปรายระหว่างกลุ่มคนที่มองว่า โลกาภิวัตน์เป็นปรากฏการณ์หนึ่งอย่างเต็มเปี่ยม และกับกลุ่มคนอีกกลุ่ม ผู้ที่มองว่า โลกาภิวัตน์เป็นสิ่งธรรมดาเหมือนกับ Modernization, Imperialism หรือ โลกทุนนิยม ที่มาในรูปแบบใหม่เท่านั้น

อัปปาดูร์ัยและคณะร่วมกันเสาะหาทางออกกว่าพื้นที่และเวลากำลังแปลงสิ่งอื่นๆ ด้วยวิธีการเฉพาะในยุคสมัยปัจจุบันได้อย่างไร พวกเขาตรวจสอบการแปลงหรือแปรรูปที่ซับซ้อนนี้เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์บ้านเมือง อย่างประเทศ รัฐ หรือแม้แต่เมือง ในระหว่างการสำรวจในภูมิภาคที่แตกต่างกัน (จีน แอฟริกา อเมริกาใต้ และยุโรป) และการแทนค่าทฤษฎีจากสหสาขาวิชาและสาขาต่างๆ อย่าง มานุษยวิทยา อักษรศาสตร์ รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ดนตรี ภาพยนตร์ และการถ่ายภาพ

ความหวาดกลัวต่อคนกลุ่มน้อย a fear of small numbers

/ Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger

ภาพ 5.4

Appadurai, Arjun. (2006). Fear of Small Numbers: An Essay on the Geography of Anger. North Carolina: Duke University Press. (หนังสือเล่มเล็กๆ ของอัปปาดูร์ัยหากแต่คับแน่นไปด้วยคุณภาพ พิจารณาจากการตอบสนองต่อการวิพากษ์วิจารณ์จากหนังสือเล่ม Globalization ของเขา)

ปรากฏการณ์การเพิ่มขึ้นของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และความรุนแรงทั่วโลกที่มาพร้อมกับคำอธิบายของความก้าวหน้าที่ติดมากับโลกาภิวัตน์ อัปปาดูร์ัยได้แย้งว่าข้างในแรงกดดันของโลกาภิวัตน์ได้พัฒนาความหวาดกลัวต่อคนกลุ่มน้อยด้วย (a fear of small numbers)

/ The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition

Appadurai, Arjun. (2013). *The Future as Cultural Fact: Essays on the Global Condition*. Verso.

ภาพ 5.5

เรียงความสำคัญๆ ล้วนตกตะกอนมาจากหนังสือเล่มก่อนหน้าของ อรชุน อัปปาดูร์ัยเอง โดยเฉพาะ *Modernity at Large* เมื่อ ค.ศ.1996 และ *Fear of Small Numbers* ใน ค.ศ. 2006 เรียงความสำคัญนี้เป็นผลผลิตจากการทำงานวิจัยและงานเขียนต่างๆ ของเขาตลอด 10 ปี

“ ...ความจริงอันหนึ่งในศตวรรษที่ 21 ที่นักมานุษยวิทยา ต้องเผชิญคือ การผลิตทางสังคม วัฒนธรรม และการสร้าง อาณาบริเวณที่เกี่ยวข้องกับการผลิตอัตลักษณ์ของกลุ่มนั้น ได้เปลี่ยนโฉมไปเสียแล้ว การเดินทางย้ายถิ่นของผู้คนและการสร้างชุมชนขึ้นมาใหม่ในสถานที่ใหม่ทำให้กระบวนการสร้างประวัติศาสตร์ของกลุ่มและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่สามารถผูกติดอยู่กับอาณาบริเวณใดบริเวณหนึ่งอีกต่อไป กระบวนการสร้างอัตลักษณ์กลุ่มและอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ จึงไม่ใช่สิ่งที่นักมานุษยวิทยารู้จักคุ้นเคยกันดีอีกต่อไป เนื่องจากว่ากลุ่มคนที่เดินทางย้ายถิ่นเหล่านี้ไม่ได้อาศัยอยู่ แต่ในพื้นที่แห่งเดียวที่มีอาณาบริเวณและขอบเขตแน่นอน ชัดเจน และยอมรับประวัติศาสตร์ของกลุ่มไปโดยปริยาย ในอาณาบริเวณหนึ่งนั้น มีผู้คนมากหน้าหลายตาแตกต่างกันไป... ”

อรชุน อับปาตุรีย

(Modernity At Large: Cultural Dimensions of Globalization)

แนวคิดนักมานุษยวิทยาสากล
ในงานวิชาการไทย

แนวความคิด โคลด เลวี-สตราส์

“...ภาษาเป็นธรรมชาติที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ จนกล่าวในทัศนะของโซซูร์และเลวี-สตราส์แล้วมันสำคัญกว่ามนุษย์ หรืออีกนัยหนึ่งคือโครงสร้างสำคัญกว่ามนุษย์ซึ่งถูกถอดออกจากศูนย์กลาง จากบทบาทของผู้คิดและผู้พูด โครงสร้างภาษา ตรรกะทางภาษาศาสตร์สำคัญกว่าตัวมนุษย์ ดังประโยคที่มีชื่อเสียงที่พูดคล้ายๆ กัน แต่ต่างวาระกัน...”

[หน้า 118]

ธีรยุทธ บุญมี. (2551). การปฏิวัติสัญศาสตร์ของโซซูร์
เส้นทางสู่โพสต์โมเดิร์นนิสึม. กรุงเทพฯ : วิชาษา.

“...โคลด เลวี-สตราส์ เชื่อมั่นว่าวัฒนธรรมมีโครงสร้างเช่นเดียวกับภาษา เขาจึงพยายามเข้าใจ “กลไกการดำเนินงานของจิตมนุษย์หรือภวศาสตร์ของกิจกรรมทางความคิด” ดังนั้นจึงเป็นที่ชัดเจนว่า วิธีการแบบโครงสร้างนิยมไม่ได้จำกัดการใช้อยู่กับปรากฏการณ์ด้านชาติพันธุ์วิทยา กล่าวคือ “การวิจัยในแนวโครงสร้างนิยมไม่เกาะเกี่ยวอยู่กับเรื่องเฉพาะทางสังคมเรื่องใดเรื่องหนึ่ง แต่กลายเป็นวิธีการที่สามารถนำมาได้กับทุกๆ เรื่อง.”

[หน้า 460]

นพพร ประชากุล และคณะ (ม.ป.ป.).
แนะนำนักคิดฝรั่งเศษ.

แนวความคิด

โคลด เลวี-สเตราส์

“...ผู้เขียนเห็นว่า เลวี-สเตราส์ ดูจะมีความคิดที่เสมอต้นเสมอปลายพอสมควร ในการมุ่งที่จะค้นหา “โครงสร้าง” จากสิ่งที่ดูอย่างผิวเผินแล้วคล้ายจะปราศจากระเบียบและความสมเหตุสมผลใดๆ ทั้งสิ้น เช่น นิทาน นอกจากผลงานจำนวนมากซึ่งเป็นการเปิดแนวทางในการศึกษานิทานและปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมอื่นๆ ในแง่มุมใหม่แล้ว มรดกที่สำคัญต่อวงการมานุษยวิทยา น่าจะเป็นทัศนคติที่อ่อนน้อมต่อชนดั้งเดิมในฐานะมนุษย์ผู้ด้อยไปด้วยสติปัญญา มีความซาบซึ้งลาดในการใช้สติปัญญาขบปัญหาของการมีชีวิตอยู่ของพวกเขา อย่างเสมอหรือยิ่งไปกว่านักมานุษยวิทยาที่กำลังพยายามจะศึกษาพวกเขาอยู่ ทัศนะนั้นนี้คงงมกันไปหรือไม่ อาจไม่มีผู้รู้ได้ แต่ก็ป็นแรงผลักดันสำคัญในการเกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมในแง่โครงสร้าง นับตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ”

[หน้า 68]

ปริตตา เฉลิมเผ่า กอนนันทกุล. (2533). **เค้าโครงความคิด เรื่องโครงสร้างในการศึกษานิทานปรัมปราของโคลด เลวี-สเตราส์** ใน วารสารธรรมศาสตร์. 17, 1 (มิถุนายน) 45-79

แนวความคิด มิเชล ฟูโกต์

Michel Foucault

“...ฟูโกต์เป็นผู้ตั้งคำถามอย่างแข็งขันต่อองค์ความรู้แบบโมเดิร์นโดยค่านามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ตั้งแต่กฎหมาย การปกครอง เศรษฐศาสตร์ ประชากรศาสตร์ แพทยศาสตร์ จิตศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ฯลฯ ว่ามันมีฐานะเป็น “วิทยาศาสตร์” หรือ เป็น “ความรู้ที่น่าเชื่อถือ” ได้หรือไม่ คำตอบที่ฟูโกต์ให้ในงานวิจัยต่างๆ ของเขาก็คือ มันมีความเป็น “วิทยาศาสตร์” หรือ “เป็นเหตุเป็นผล” อยู่ น้อยมากหรือเกือบไม่มีเลย...”

[หน้า 4]

ธีรยุทธ บุญมี. (2551). มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault).
กรุงเทพฯ : วิชาษา.

“..ในตอนนั้นฟูโกต์คาดหวังว่า มานุษยวิทยา (คือชาติพันธุ์วิทยาในฝรั่งเศส) จิตวิเคราะห์ และภาษาศาสตร์ โดยเฉพาะภาษาศาสตร์โครงสร้าง (structural linguistics) ทั้งสามนี้เกิดขึ้นใหม่ในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ฟูโกต์มีความหวังในวิชาประเภทนั้น หมายความว่า 50 ปีหลังจากที่เขาพูดว่ามนุษย์จะถูกกลบออกไป แต่ขณะเดียวกันเขาก็ยืนยันว่า เป็นไปได้ที่มานุษยวิทยาจะสร้างความรู้ประเภทใหม่ขึ้นมา ซึ่งจะแตกต่างกับวิทยาศาสตร์และความรู้เกี่ยวข้องกับมนุษย์ที่มาจากยุคแสงสว่างทางปัญญาของศตวรรษที่ 18...”

[หน้า 435]

ขวัญชีวัน บัวแดง และอภิญญา เฟื่องฟูสกุล. บรรณารักษกร (2550).
ข้ามขอบฟ้า : 60 ปี ชิเกฮารุ ทานาเบ. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

แนวความคิด มิเชล ฟูโกต์

“...Foucault กล่าวว่าตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 19 ความปรารถนาทางเพศ กลายเป็นเครื่องพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับตัวตนของมนุษย์ นักวิทยาศาสตร์ แพทย์ และนักจิตวิทยาจะออกมาสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับตัวตนทางเพศ ซึ่งแบ่งแยกระหว่างเพศที่ถูกต้องตามธรรมชาติ ได้แก่ เพศหญิงและเพศชาย กับเพศที่ผิดธรรมชาติ ได้แก่ คนรักเพศเดียวกัน (Homosexual) และ คนข้ามเพศ (Transgender) การจัดแบ่งตัวตนทางเพศภายใต้ความรู้ วิทยาศาสตร์นี้ใช้เพศสรีระเป็นดัชนีตัดสินตัวตนทางเพศ ซึ่งต่อมากลุ่มเกย์ เลสเบียน ได้ออกมาเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องสิทธิ โดยอธิบายว่าอารมณ์ ทางเพศของพวกเขาเป็นสิ่งที่ธรรมชาติสร้างมา การออกมาเคลื่อนไหวของ ชาวเกย์ เลสเบียน ในสังคมตะวันตก คือสิ่งที่ Foucault เรียกว่ากระบวนการ สร้างบรรทัดฐานทางเพศภายใต้ “การเมืองของการมีชีวิตร” (Biopolitics) ที่ขับเคลื่อนโดยความรู้แบบวิทยาศาสตร์...”

[หน้า 65-66]

นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. บรรณาธิการ. (2560). **เมื่อร่างกลายเป็นเพศ : อำนาจเสรีนิยมใหม่ของเพศวิถีในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

แนวความคิด ปีแอร์ บูร์ดิเยอ

Pierre Boudieu

“...สำหรับบูร์ดิเยอ ประเพณีพอตลัตช์ (Potlatch - ประเพณีที่มีการกินเลี้ยง แจกจ่าย หรือล้างผลาญทรัพย์สินอย่างไม้อั้น เพื่อเป็นการโอ้อวดหรือ ส่งเสริมสถานภาพทางสังคมของเผ่าเจ้าภาพ ซึ่งพบในกลุ่มอินเดียนแดงแถบ ฝั่งตะวันตกเฉียงเหนือของทวีปอเมริกาเหนือ ชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิก ตั้งแต่ บริเวณรัฐวอชิงตันไปจนถึงอลาสกา) มีมิติทางการเมืองปรากฏอยู่ด้วย กล่าวคือเป็นกรณีตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นถึงความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (violence symbolique) อันมีเป้าหมายหลักคือ “ทุนทางสัญลักษณ์” (capital symbolique) ซึ่งจำเป็นสำหรับการใช้อำนาจครอบงำเชิงสัญลักษณ์ (domination symbolique) ประเพณีพอตลัตช์ เป็นการแลกเปลี่ยนรูปแบบหนึ่ง แต่เป็นการแลกเปลี่ยนแบบไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งมีได้ส่งผลให้เกิดความสามัคคี เช่น การแลกเปลี่ยนระหว่างผู้ที่มีสถานะเสมอกัน แต่เอื้อให้สามารถ ดำรงความไม่เท่าเทียมกันเช่นนั้นต่อไปเรื่อยๆ ในลักษณะเดียวกับการเล่น แร่แปรธาตุที่แปรเปลี่ยนโลหะพื้นฐานให้เป็นทองคำและยึดชีวิตของมัน ออกไปอย่างไม่มีกำหนด ในทางสังคม การเล่นแร่แปรธาตุเชิงสัญลักษณ์ ช่วยให้ผู้ที่มีสถานะเหนือกว่าสามารถครอบครองอำนาจเชิงสัญลักษณ์ได้ โดยอาศัยความชอบธรรมที่ได้รับมอบอย่างไม่มีเสียงคัดค้านจากผู้ถูก ครอบงำ ”

[หน้า 104]

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ. ผู้เขียน. ซินดา เสงี่ยมไพศาลสุข, ผู้แปล. (2550). **เศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์**. นพพร ประชากุล, บรรณาธิการ. กรุงเทพฯ : โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

แนวความคิด

ปีแอร์ บูร์ดิเยอ

“... ฮาบิทัสเป็นแนวคิดแรกๆ ของบูร์ดิเยอ และเป็นแนวคิดสำคัญของการปฏิบัติ เมื่อจะศึกษาทฤษฎีการปฏิบัติของบูร์ดิเยอ จึงเป็นไปได้ที่จะละเลยแนวความคิดนี้ และถึงแม้ว่าบูร์ดิเยอจะผลิตผลงานออกมามากมาย และผลงานหลายๆ จะไปไกลเกินกว่าแนวคิดเรื่องฮาบิทัสแล้วก็ตาม แต่ฮาบิทัสยังคงเป็นแก่นแกนทางความคิดของบูร์ดิเยอ และเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้สามารถขยายไปสู่ปริมนทลทางความคิดอื่นๆ ของเขาต่อไปได้...”

[หน้า 18]

สุณีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). **แนวความคิดฮาบิทัสของปีแอร์ บูร์ดิเยอกับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

“..บูร์ดิเยอได้ศึกษาโครงสร้างระดับลึกที่สามารถแยกแยะออกมาได้จากการสนทนาโต้ตอบของมนุษย์ ในบทสรุปของการวิเคราะห์ เขาได้แกะให้เห็นร่องรอยแห่ง “การสื่อสารเชิงชนชั้น” เขาพยายามนำเสนอว่าเมื่อมนุษย์เราพูดคุยกัน มนุษย์มีเพียงแต่ใช้ภาษาเพื่อสื่อสารกันเท่านั้น หากแต่มนุษย์ยังใช้ภาษาในฐานะกลไกทางอำนาจอย่างหนึ่งด้วย...”

[หน้า 18]

นพพร ประชากุล และคณะ (ม.ป.ป.). **แนะนำนักคิดฝรั่งเศส**. กรุงเทพฯ : สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย.

แนวความคิด คลิฟฟอร์ด เจมส์ เกียร์ซ

“... ทักษะของเกียร์ซที่มีต่อวิชามานุษยวิทยา ดังที่เขาเองได้เขียนไว้ว่า สิ่งนี้นักมานุษยวิทยาทำคือชาติพันธุ์วรรณา และการที่จะรู้ว่าชาติพันธุ์วรรณา คืออะไร และทำอย่างไรนั้น เป็นบันไดขั้นต้นของการที่จะเรียนรู้และเข้าใจ การวิเคราะห์ทางมานุษยวิทยา สำหรับเกียร์ซสิ่งสำคัญในวิชามานุษยวิทยา คือการศึกษาและเขียนบรรยายวัฒนธรรมของกลุ่มชน ”

[หน้า 16-17]

อคิน รพีพัฒน์. (2551). **วัฒนธรรมคือความหมาย**. กรุงเทพฯ :
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

“...เขาชี้ให้เห็นว่า การบรรยายสภาพหรือสถานการณ์ (description) จะให้ ภาพนิ่งและขาดรายละเอียดเชิงความหมาย การบรรยายที่มีรายละเอียดเชิงความหมายเพิ่มมากขึ้นจะมีความสมบูรณ์ขึ้นด้วย เขาเลือกใช้คำว่า thick description สำหรับการรายงานเชิงบรรยายที่มีการตีความ ให้ความหมาย (interpretation) ...งานทางมานุษยวิทยาจึงเป็นการเสนอรายงานโดยมีการ ให้ความหมายอยู่ในเนื้องานด้วย ทั้งนี้เพราะเกียร์ซมองว่าการศึกษาวรรณกรรม ควรมองในฐานะเป็นระบบสัญลักษณ์ที่องค์ประกอบล้วนมีความหมาย...”

[หน้า 52-53]

อมรา พงศาพิชญ์. (2533). **วัฒนธรรม ศาสนา และชาติพันธุ์ :**
วิเคราะห์สังคมไทยแนวมานุษยวิทยา. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

แนวความคิด

คลิฟฟอร์ด เจมส์ เกียร์ซ

“...ในช่วงที่ลงทำงานภาคสนามครั้งแรกเมื่อปี 2521 นั้น ผมมีความรู้ทางทฤษฎีติดตัวอยู่บ้างแล้ว จากการร่ำเรียนวิชาต่าง ๆ ทางด้านมานุษยวิทยา มาด้วยจำนวนหนึ่ง ซึ่งช่วยให้ผมเข้าใจการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีของสำนักโครงสร้างสังคมหลวม และทฤษฎีของสำนักโครงสร้าง-หน้าที่นิยม ขณะที่นิยมชมชอบในทฤษฎีของนักมานุษยวิทยาชาวอเมริกันชื่อ คลิฟฟอร์ด เกียร์ซ (Clifford Geertz) เกี่ยวกับการตีความวัฒนธรรมจากความหมายของคนในวัฒนธรรมเอง...”

[หน้า 40]

อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2545). “มองข้ามวัฒนธรรมสู่การเรียนรู้ที่ชายขอบสังคมไทย” ใน ปรีติตา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, บรรณาธิการ.

คนใน : ประสบการณ์ภาคสนามของนักมานุษยวิทยาไทย.

กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

.....

“...ในความเข้าใจของเกียร์ซ แนวคิดเรื่องความเป็นชาติและชาตินิยมเป็นแนวคิดที่สร้างปัญหาอย่างมากสำหรับโลกปัจจุบัน เพราะโลกในปัจจุบันนี้เป็นโลกที่มีมิติที่หลากหลาย (multifold) และภายใต้กรอบวิธีคิดแบบเดิมนี้อาจทำให้เกิดปัญหาสำหรับสิ่งที่จะมารองรับความเป็นตัวตน (selfhood) ในทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความเป็นชาติ ศาสนา และวัฒนธรรมที่ดำเนินไปในโลกปัจจุบัน ซึ่งเป็นโลกที่สังคมวัฒนธรรมอยู่ในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความแตกต่างหลากหลาย ทำให้อัตลักษณ์ของผู้คนในโลกปัจจุบันเป็นอัตลักษณ์ที่ปราศจากความเป็นหนึ่งเดียว (identity without unison) ”

[หน้า 95]

ไชยันต์ ไชยพร. (2551). **ข้อวิพากษ์ทฤษฎีการเมืองกระแสหลักของคลิฟฟอร์ด เกียร์ซ.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ openbooks.

แนวความคิด อรชุน อับปาดูราย

“...อรชุน อับปาดูราย ได้เคยกล่าวไว้ว่า โลกาภิวัตน์ไม่ได้เป็นเพียงฉายานามสำหรับช่วงเวลาใหม่ในประวัติศาสตร์ของทุนหรือในชีวประวัติของรัฐบาล แต่โลกาภิวัตน์ยังเป็นยุคที่มีความโดดเด่นตรงที่ผู้คนมีบทบาทใหม่ในการจินตนาการถึงชีวิตทางสังคม ...”

[หน้า 135-136]

ไพโรจน์ คงทวีศักดิ์. (2560). *โลกาภิวัตน์*. เชียงใหม่ : ศูนย์วิจัยและบริการวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

“Appadurai (1996) เสนอให้มองโลกแห่งจินตนาการในยุคที่วัฒนธรรมเคลื่อนไหวได้อย่างเสรีผ่านพื้นที่ที่พ้นจากการกักขังของภูมิศาสตร์พื้นที่ 5 ประเภทคือ *ethnoscape* พื้นที่ที่ผู้คนอยู่ในโลกที่เคลื่อนไหวและเคลื่อนย้ายอยู่ตลอดเวลา (*shifting world*) ข้ามอำนาจของรัฐ และพรมแดน เช่น นักท่องเที่ยว ผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย *technoscape* พื้นที่แห่งโลกวิทยาการที่เคลื่อนไหวข้าม ข้อจำกัด ของรัฐและภูมิศาสตร์ *financescape* พื้นที่แห่งโลกทางการเงินที่ทุนเคลื่อนย้ายจากแหล่งหนึ่งไปสู่อีกแหล่งหนึ่งด้วยเหตุผลและอำนาจทางการตลาดเสรี *mediascape* พื้นที่ซึ่งภาพลักษณ์ (*image*) กำหนดความสำคัญและอำนาจ และ *ideoscape* พื้นที่แห่งอุดมการณ์ อุดมคติ ที่ซึ่งอำนาจและภาพลักษณ์ของรัฐถูกท้าทายอยู่ตลอดเวลา”

[หน้า 135-136]

ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2545). “ข้ามพรมแดนกับคำถามเรื่องอัตลักษณ์ วัฒนธรรม พื้นที่ และความเป็นชาติ” ใน *วารสารสังคมศาสตร์*. ฉบับสังคมศาสตร์ข้ามพรมแดน. วารสารวิชาการ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีที่ 15 ฉบับที่ 1

ปรัชญาของมานุษยวิทยา หมายถึง มุมมองปรัชญาแกนกลางที่หนุนหรือได้รับการสนับสนุนจากสำนักความคิดที่โดดเด่นในทางความคิด มานุษยวิทยา มันแตกต่างจากปรัชญามานุษยวิทยาซึ่งพยายามที่จะกำหนดและเข้าใจในความหมายของการเป็นมนุษย์

แม้ว่ามานุษยวิทยาจะระมัดระวังระหว่างสาขาของตนเองและสาขาวิชาอื่นๆ ดังนั้นผลงานของนักมานุษยวิทยาตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจะเป็นไปตามความสนใจในวัฒนธรรมสังคมทั้งที่เป็นโลกตะวันตก และไม่ใช่ว่าตะวันตกเป็นการศึกษาภาพรวมของของมนุษยชาตินับจากอดีตจนถึงสมัยใหม่

นับจากคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา นักมานุษยวิทยาพยายามก้าวไปให้พ้นจากชุดความคิดทางวิทยาศาสตร์ ด้วยการสถาปนาองค์ความรู้ความเข้าใจในศาสตร์ของตนเองขึ้น ท่ามกลางอิทธิพลความคิดเหตุผลของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติในวงวิชาการของโลกตะวันตก การนำเสนอข้อมูลประวัติศาสตร์ ภาษา และชาติพันธุ์วิทยาของกลุ่มคนอื่นที่ไม่ใช่ชาวยุโรป นำมาซึ่งสาขาวิชามานุษยวิทยาวัฒนธรรม และขยายผลการศึกษาค้นคว้ากลุ่มคนในหลากหลายวัฒนธรรมทั่วโลก เพื่อพิสูจน์ตรวจสอบ และได้แย้งทางความคิด ทฤษฎีวิวัฒนาการแห่งยุคสมัย ข้อโต้แย้งเชิงทฤษฎีและปรัชญาความคิดนำไปสู่การวางแนวทาง/สร้างระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาเพื่อศึกษามนุษย์ในทุกองค์ประกอบ หรือให้ความสำคัญกับการทำงานภาคสนามอย่างจริงจังและเคร่งครัด

นักมานุษยวิทยาสมัยใหม่มุ่งศึกษาภายใต้ภาคสนามของตนเอง จนเป็นชนบการศึกษาทางมานุษยวิทยาจนกระทั่งปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม มานุษยวิทยาไม่ได้เติบโตทางวิชาการโดยลำพัง หากได้ผสมผสานปรัชญาความคิดทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของโลกร่วมสมัยเข้ามาเพิ่มมุมมองและโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น นอกจากนี้คิดตลอดจนนักปรัชญาความคิดต่างส่งผลต่อการศึกษาทางมานุษยวิทยาแล้ว นักมานุษยวิทยาก้าวออกจากเพียงภาคสนามในชุมชนเล็กๆ ไปสู่การมองภาพใหญ่ในระดับโลกมากขึ้น ดังนั้นมานุษยวิทยาร่วมสมัยในปัจจุบัน

แหล่งข้อมูล

ภาพ 1.1

<https://www.amazon.co.uk/Structural-Anthropology-Levi-strauss/dp/046509516X>

ภาพ 1.2

<https://www.barnesandnoble.com/w/the-savage-mind-claude-levi-strauss/1000179651>

ภาพ 1.3-1.4

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 1.5

<https://www.pinterest.com/pin/309622543109684019/>

ภาพ 1.6

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 2.1

<http://journey-freres.com/racing/foucault-the-order-of-things.php>

ภาพ 2.2

https://simple.wikipedia.org/wiki/Las_Meninas#/media/File:Diego_Velázquez_Las_Meninas_Die_Hoffräulein.jpg

ภาพ 2.3

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 2.4

<https://www.amazon.com/Discipline-Punish-Person-Michel-Foucault/dp/B000I3JA32>

ภาพ 2.5

<https://www.penguin.com.au/books/the-history-of-sexuality-volume-1-popular-penguins-9780141037646>

ภาพ 2.6

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 2.7

<https://blankbooks.co.za/woodstock/5402-the-history-of-sexuality-volume-3-the-care-of-the-self.html>

ภาพ 2.8-2.10

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 3.1-3.5

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 4.1-4.2

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 4.3

https://www.asiabookroom.com/searchResults.php?category_id=399&action=browse&orderBy=author

ภาพ 4.4-4.5

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

ภาพ 4.6

https://www.goodreads.com/book/show/330010.Works_and_Lives

ภาพ 5.1

<https://www.amazon.com/Social-Life-Things-Commodities-Anthropology/dp/0521357268>

ภาพ 5.2

<https://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text-idx?c=acls;cc=acls;view=toc;id-no=heb06472.0001.001>

ภาพ 5.3

<https://www.goodreads.com/book/show/75628.Globalization>

ภาพ 5.4-5.5

ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

“ ความใคร่รู้และความเคารพที่นักมานุษยวิทยา
แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม
อันโดดเด่น เป็นสาระสำคัญของวิธีการทาง
มานุษยวิทยา ”

โคลด เลวี-สตราส์

(Anthropology Confronts the Problems of
the Modern World, 2011)

